

IGU Inštitut za geografijo univerze v Ljubljani

SLOVENC I P O SVETU

Pod vodstvom prof.dr. Vladimirja Klemenčiča pripravil

Marjan Ravbar

Ljubljana, 1970

SLOVENCİ PO SVETU

UVOD

Slovenske rojake izven meja Jugoslavije imamo v glavnem v dveh različnih področjih, razlikujočih se bistveno med seboj v mnogih pogledih.

Prvo takšno področje so slovenske robne pokrajine, ki so bile še pred nekaj desetletji še docela sklenjeno, s slovenskim prebivalstvom poseljeno ozemlje. Torej to je obrobna slovenska zemlja, ki pa iz raznih vzrokov, največ diplomatskih, ni bila deležna normalnega razvoja v prebivalstvenem procesu, da bi se vključila v narodne državne enote, ki so v skladu s predpisi o etnični razmenjenosti.

Bistveno drugačna je druga kategorija slovenskih rojakov v inozemstvu. To so Slovenci-izseljenci, raztreseni široko po svetu, bodisi izseljenci sami neposredno, bodisi njihovi otroci ter vnuki in mogoče že pravnuki.

Naše izseljevanje se je vključilo v evropsko izseljevanje šele v drugi polovici 19. stoletja. Naraščalo je vse do prve svetovne vojne, ko so delno spremenjene prilike, še bolj pa omejitve izseljevanje precej zmanjšale.

Vzroki, ki so v preteklosti povzročali izseljevanje so bili različni, posamezni vzroki ekonomske in vojno-politične narave pa so povzročali celo množično izseljevanje iz slovenskih pokrajin. Nobena od pokrajin Slovenije ni ostala neprizadeta, čeprav je masovno izseljevanje bolj zajemalo nerazvita področja. Praktično je redka slovenska družina, ki ne bi imela nikogar v izseljenstvu. Ta ugotovitev je

važna z demografskega, ekonomskega, nacionalno-zgodovinskega in političnega vidika. Tako poleg geografske razprostranjenosti tudi to dejstvo na svoj način ilustrira stike slovenskega naroda s svetom.

Slovensko izseljevanje je trajalo v večjem obsegu dobo dveh generacij in je danes poteklo že 100 let od njihovega začetka. Višek izseljevanja je bil na prelomu stoletja in je trajal tja do leta 1914. Zaradi časovnega obsega naše emigracije je zelo težko govoriti o tem, koliko naših ljudi se je izselilo in koliko jih je še danes v tujini. Število slovenskih rojakov je težko dognati že zaradi tega, ker izseljevanje z našega ozemlja ni bilo usmerjeno le v določene točke, niti ni bilo organizirano, niti ni ustvarjalo v naselitvenih teritorijih takšnega strnjenelega narodnostnega ozemlja, kakor so ga ustvarili Angleži v Severni Ameriki ali Španci in Portugalci v Južni Ameriki, ampak je v svoji nepovezanosti in številčni nepomembnosti imelo za posledico to, da so se izseljenci tudi v narodnostnem oziru hitro prilagajali svoji okolici in je zato težko definirati, kdo je slovenski izseljenec. Težava je tudi v tem, da se prikazujejo uradni podatki o izseljencih po državljanstvu in ne po narodnosti. Tako statistike izpred prve svetovne vojne izkazujejo Slovence za Avstrijce ali za Italijane (Primorski Slovenci). Ker tudi avstrijska statistika ni beležila podatkov o izseljevanju, se podatki posameznih avtorjev, ki skušajo dognati, koliko Slovencev je zapustilo svojo domovino, precej razlikujejo. Zaradi navedenih težav pri zbiranju podatkov ti podatki niso zanesljivi in predstavljajo le neko orientacijsko sliko.

Poskuse, ki skušajo dognati število naših rojakov, imamo že iz časa pred prvo svetovno vojno, ko je Mačkovšek razpravljal o tem, koliko je Slovencev, pri tem pa je upošteval že tudi izseljence.

Več pa je statističnih navedb iz časa med obema vojnama. Tako "Izseljenski zbornik 1938" navaja številke, koliko Slovencev živi v

posameznih državah. Približno za isti čas prinaša "Spominski zbornik Slovencev" ocene, ki se bistveno razlikujejo od ocen v "Izseljenskem zborniku" (Glej tabelo 1.)

Tabela 1: Ocene o številu slovenskih izseljencev po posameznih državah pred začetkom II. svetovne vojne

Avtor Država	Izseljenski zbornik	Spominski zbornik	Geografski vestnik	Sociologija Buenos Aires
Belgija	6.000		2.500	2.500
Francija	40.000	16.000	34.000	10.000
Nemčija	50.000	30.000	40.000	15.000
Nizozemska	3.000	2.000	2.000	500
Kanada	20.000	6.000	6.000	20.000
ZDA	300.000	250.000	250.000	276.000
Argentina	45.000		25.000	30.000
Avstralija	7.000			22.000
Braziliya			5.000	
Anglija				1.000
Ostalo	13.000		7.000	6.000
Skupaj	484.000	304.000	371.500	383.000

Tabela zelo lepo kaže velike razkorake med posameznimi avtorji. (Pri Izseljenskem in Spominskem zborniku sta avtorja neznanata. Avtor članka v Geografskem vestniku 1950 je Slava Lipoglavšek - Rakovec, avtor članka v Sociologiji pa izseljenec iz Buenos Airesa Ahčin). Zdi se mi, da so si te številke v takem diametralnem nasprotju, kot je nemogoče dobiti točne podatke o številu slovenskih izseljencev. Že pred temi štirimi avtorji pa je izseljenec, publicist Ivan Mladineo računal, da je leta 1927 živelo v ZDA 125.000 Slovencev, rojenih še v stari domovini in 162.500 njihovih otrok. To daje skupno številko 287.500.

Ob teh cenitvah se nam postavi zanimivo vprašanje, kako so ti avtorji prišli do teh števil? Slava Lipoglavšek - Rakovec je prišla do teh podatkov s pomočjo statistike članstva naših podpornih in drugih izseljenskih organizacij. Za ostale avtorje pa mi ni znano, kako so prišli do teh števil.

To so v glavnem vse predvojne cenitve in kar je **predvsem** važno, samo cenitve. Po drugi svetovni vojni se je marsikaj spremenilo: Na površje je prišla že druga, marsikje pa že tretja generacija, ki je že v veliki meri izgubila stik z domovino. Nova domovina jih je bolj in bolj priklepala na sebe. Tam je bil zaslužek, tam družina in v takem položaju pride do veljave izrek: "Si vis Romae, vivo Romano" (Če živiš v Rimu, živi po rimskih običajih). Vprašanje asimilacije je že pri prvem rodu zaostreno, pri drugem še mnogo bolj, pri tretji generaciji pa lahko pričnemo normalno govoriti o stapljanju. Narodnostna skupina se tem stapljanju upira le, če je dovolj močna in gmotno zavarovana. Slovenske izseljenske kolonije pa v nobenem primeru niso bile niti številne niti ekonomsko močne. Asimilacija je nuja, ki se ji ne more dalj časa upirati nobena izseljenska skupina. Ta proces prav sedaj zajema Slovence po svetu. Tudi nje je potegnil s seboj neustavljivi, neizprosni proces kulturne asimilacije v pogojih industrijske družbene ureditve. Zunanji znaki asimilacije so: prevzem tujega jezika, prevzem tujih družbenih načel, prevzem tujega načina obnašanja.

Tudi po drugi svetovni vojni je v času, ko je asimilacija že dosegla svoj višek, nekaj poizkusov cenitev o številu naših rojakov. Te cenitve pa so si še bolj nasprotujoče, kajti avtorji so v dilemi, ali naj za Slovenca smatrajo tistega, ki se čuti Slovenca, ki je vključen v slovenska društva, ali tudi tiste potomce, ki so se že povsem izločili iz slovenske izseljenske skupnosti - ne znajo več slovenščine, priimek so potujčili, itd.

Lep primer disproporcev pri cenitvah po II. svetovni vojni sta primerjavi med Vlahovičem in "Slovenskim izseljenskim koledarjem 1954". Vlahovič, ki upošteva tudi potomce računa, da živi samo v ZDA 450.000 naših rojakov. Slovenski izseljenski koledar pa trdi, da živi v ZDA 250.000 Slovencev, v Argentini 26.000, v Nemčiji 25.000 itd.

Iz teh pregledov, od katerih sem nekatere navedel se jasno vidi, da imajo navedene številke dvomljivo vrednost. Iz navedenega pa kljub temu lahko povzamemo, da se število vseh naših izseljencev po svetu giblje nekje med 350.000 in 400.000. Tega mnenja je tudi "Koledar Društva Svetega Mohorja 1969" iz Celovca, ki trdi, da živi še približno 400.000 rojakov v državah Zahodne Evrope in prekomorskih držav.

S temi pregledi imamo doslej vsaj dober vpogled, kje vse so naši rojaki, v katerih državah in v katerih krajih žive. Osnova tedaj nikakor ni slaba. Treba pa bi bilo dognati kaj več in natančneje o spremembah najnovejše dobe, to se pravi o spremembah v toku zadnjih 25 - 30 let, kajti asimilacija je prav gotovo naredila svoje. Da bi tem bolj dognali bistvo slovenskih domovin onstran naših meja, predvsem pa onstran oceana, bi bilo treba izdelati posebno anke-to, ki bi pokazala, ne le kje so Slovenci, marveč tudi kako žive.

Pri SAZU je bil sicer pred leti ustanovljen oddelek za zgodovino slovenskega izseljevanja. To je sicer lep napredek, ki ga je pokazala matična domovina za naše zamejce. Toda ta oddelek polaga predvsem pozornost sami zgodovini naseljevanja v zahodnoevropskih in prekomorskih deželah, zanemarja pa sodobne procese. Koristneje bi bilo, če bi na tem oddelku posvetili večjo pozornost današnjemu stanju slovenskih izseljencev, današnji gospodarski in kulturni dejavnosti, problemu asimilacije Slovencev v kulturni krog dotične dežele.

Proučevati bi morali tudi, kako se potomci Slovencev poklicno preslajajo, to je kako močna je navezanost na poklic staršev itd.

To so le nekateri problemi, za katere bi se morala naša javnost zanimati, kajti le s poznavanjem takih in podobnih problemov, ki tem sledijo bomo sposobni pomagati našim rojakom. Prav te socialno-ekonomske probleme naših izseljencev pa bi po mojem moral raziskovati prav oddelek za vprašanja izseljencev pri SAZU.

Pričujoče delo pa skuša, kolikor je mogoče prikazati geografsko razprostranjenost slovenskih naselbin. Deloma sem skušal zajeti socialne razmere med slovenskimi izseljenci, pri tem pa sem izločil zgodovino izseljevanja, ker smatram, da je bilo o tem že mnogo napisanega. Prav tako se nisem zanimal za potek poselitve Slovencev v novem kraju. Poseben poudarek pa sem posvetil poglavju o slovenskih organizacijah v zamejstvu, to je o gospodarskem in društvenem oziroma prosvetnem delu med našimi rojaki. Prav tako ne nameravam govoriti o vzrokih slovenskega izseljevanja, kajti tudi o tem je bilo že mnogo napisanega in smatram, da so stvari že znane.

Slika naj bi prikazala današnje stanje, to se pravi današnjo geografsko razprostranjenost slovenskih organizacij in društev po svetu in sedanje socialne razmere med našimi izseljenci. Pri iskanju, kje so slovenske organizacije pa je bilo nujno, da sem prikazal tudi razprostranjenost naselij in skušal navesti vsaj približno število naših rojakov. Moj namen je bil, da prikažem kompleksno sliko o starejši slovenski emigraciji na podlagi obstoječe literature. Pri pričujočem delu pa sem naletel na določene težave. Največja ovira je vsekakor ta, da podatkov o slovenskih starejših ekonomskih emigrantih takorekoč ni. Sama literatura mi je nudila preveč pičlo sliko o slovenskih izseljencih, predvsem pa je bila ta slika že zastarela. Zato sem

skušal dobiti vsaj sodobne podatke. Največ gradiva sem dobil na "Izseljenski Matici" pa tudi v periodičnem časopisu kot so "Slovenski izseljenški kileđar", "Obvestila Slovenske izseljenske matice", "Rodna gruda", "Koroška kronika". V veliko pomoč mi je bilo tudi lokalno časopisje, ki izhaja v Sloveniji in arhiv RTV Ljubljana.

Kljub temu, da sem zbral veliko gradiva, pa se zavedam, da pričujoče delo ne bo nudilo popolne slike o razprostranjenosti slovenskih izseljenskih društev. Delo bo nudilo le približno sliko o dejavnosti naših rojakov in bo seveda daleč od tega, kar sem si v začetku zastavil. Pri pisanju mi je bila tudi velika ovira to, da sem dobil podatke za različna časovna razdobja. Najnovejši so iz leta 1967, mnogo pa jih je tudi izpred leta 1960, najstarejši pa so celo izpred druge svetovne vojne. Velika težava je tudi ta, da sicer društvo v določenem kraju obstoji, toda dejavnost je povsem zamrla. Sedaj pa ne veš kako ga smatraš: Društvo na papirju sicer obstaja, toda ne deluje več, Slovenci pa kljub temu žive v tem kraju in vsak po svoje vpliva na družbo, organiziranost Slovencev ne čuti več.

RAZPROSTRANJENOST SLOVENSКИH IZSELJENCEV

Slovensko izseljevanje se je začelo v glavnem v drugi polovici devetnajstega stoletja. Prvotno je bilo usmerjeno v ZDA in le v manjši meri v Brazilijo. Oni pa, ki niso zmogli potnih stroškov za pot preko oceana, so odhajali v industrijske predele Avstro-Ogerske, na Srednjo in Zgornjo Štajersko. Koncem stoletja najdemo večje skupine izseljenih primorskih Slovencev v Egiptu. Tedaj zaidejo prvi Slovenci tudi v Westfalijo, odkoder se v začetku stoletja selijo nekateri na Nizozemsko. Tedaj začne rasti število naših izseljencev v Argentini. V letih neposredno pred prvo svetovno vojno se obseg in intenziteta izseljevanja ne zmanjšata. Šele sama vojna zajezi tok naših ljudi v tujino, zlasti preko oceana. Medtem ko je bila naša emigracija v avstrijskih časih pretežno prekomorska, je postala po prvi svetovni vojni v glavnem le kontinentalna. ZDA so tedaj pot preko oceana skoro zaprle, zato pa so si slovenski izseljenci začeli iskati delo v evropskih industrijskih deželah. To velja predvsem za osvobojeno Slovenijo. Primorski Slovenci pa so prav tedaj začeli v velikem številu izseljevati preko "luže", v Argentino in Brazilijo. Najnovejša emigracija po drugi svetovni vojni pa je pretežno politične in sezonske narave. Slovenci so usmerjeni predvsem v evropske države, pa tudi v Kanado in Avstralijo.

CELINSKO IZSELJEVANJE

A. SLOV. IZSELJENCI V AVSTRIJI

Že zelo zgodaj so se naši ljudje izseljevali v industrijske predele srednje in zgornje Štajerske. Kmalu je to izseljevanje doseglo velik obseg. Slovenci so se naseljevali v Gradcu in njegovi okolici, v

v Brucku, Judenburgu, Leobnu, Voitsbergu, manj pa v Hartenbergu, Weizu, Feldbachu in vzhodni Štajerski. Povsod so se Slovenci v nemškem okolju hitro asimilirali in danes o teh izseljencih nimamo nobene prave slike več. Neke vrste novo "osvežitev" med že pozabljeno slovensko emigracijo so prinesli slovenski sezonci. Naseljevati so se začeli predvsem po letu 1960 in so raztreseni po vsej državi. Vsa nova emigracija je neorganizirana in ne vemo niti pravega števila, niti kje Slovenci prebivajo. Pokrovitelj nad sezonsko emigracijo so jugoslovanska konzularna predstavništva in pa slovenski duhovniki. Redni konzularni dnevi so v Innsbrucku, Feldkirchnu in Linzu. Cerkev pa ima veliko vlogo med rojaki ne le v Avstriji, marveč povsod po svetu. Dejavnost dušno-pastirskih uradov ima različno vsebino. Njihov prvenstveni namen je verska služba, pomembno pa je prosvetno in družabno delovanje. Duhovniki so v veliki večini duhovni vodje pevskih društev, pa tudi dramskih krožkov. V Avstriji je sedem slovenskih duhovnikov, ki s svojim delovanjem pokrivajo takorekoč vso državo. Slovenske maše so v : Grazu, Dunaju, Spitalu, Innsbrucku, Absamu, Bregenzu, Feldkirchnu, Rankeweilu, Götzisu, Dornbirnu in Bludenzu. Na Dunaju imajo slovenski zamejski študentje svoj dom "Korotan".

B. SLOV. IZSELJENCI V NEMČIJI

Poleg industrijskih predelov na severnem Štajerskem, je najstarejše slovensko izseljensko ozemlje v Evropi Rensko-Westfalska pokrajina. Sem so se začeli Slovenci izseljevati koncem prejšnjega stoletja. V Westfalijo so odhajali revnejši prebivalci, ki niso imeli sredstev za dolgo pot preko oceana. Sprva so se naselili v okolici Duisburga, kjer so našli zaposlitev v premogovnikih. Počasi pa so se razselili po vsem Porurju. Še danes so raztreseni po raznih krajih okrog

Essena, Hamborna, Meerbecka, Gladbecka, Dortmund, Gelsenkirchena, Hochheidea, Gerthe, Wauneja, Osterfelda, Botropa itd. Organizacije westfalskih Slovencev, ki so bile nekdanj zelo močne, so med obema vojnama vidno razpadale. Hiter propad vseh izseljenskih društev po letu 1930 je vzrok velike asimilacije, ki je bil pospešen zaradi nacizma. Obenem pa je Hitler tudi prepovedal delovanje vseh organizacij razen NSDAP.

Pred prvo svetovno vojno je bilo po sodbah Deželiča v Nemčiji 70.000 Jugoslovanov - večina Slovencev. Rakovčeva je tik pred drugo svetovno vojno ugotovila, da v Nemčiji živi 40.000 Slovencev. Današnje številke pa kažejo, da živi v Nemčiji le še približno 15.000 Slovencev, k temu pa lahko prištejemo še približno 4.000 političnih emigrantov. Velikemu zmanjšanju naših rojakov v Nemčiji ni le vzrok asimilacija v času nacizma. Slovenci so pred nacizmom in nacionalnim zatiranjem "bežali" v druge države zahodne Evrope.

Med obema vojnama sta v Nemčiji delovali dve organizaciji, ki sta imeli po vsej Westfaliji raztreseno mrežo podružnic. To sta bili "Zveza slovenskih katoliških društev Sv. Barbara" in "Zveza jugoslovanskih delavskih in podpornih društev". Po vojni so se sicer obnovile, ali bolje povedano nastale so povsem nove organizacije. Toda nimam podatkov katere so te organizacije, katerih nositelji in ustanovitelji so politični emigranti - eksponenti protijugoslovanske politike. Kot protiutež emigrantskim društvom deluje v Westfaliji "Jugoslovanski delovni odbor". Njegova dejavnost pa je usmerjena le v to, da organizira vsakoletne izlete v domovino. Jugoslovanski klubi obstoje še v Stuttgartu, Münchnu in Berlinu. V Achenu pa je športno društvo. (Več nisem zasledil v periodičnem časopisju).

Najvažnejšo vlogo pa igrajo v Zahodni Nemčiji duhovniki - povečini politični emigranti. Njihova dejavnost je prvenstveno usmerjena na

opravljanje verskih obredov v slovenščini. Poleg tega pa duhovniki skrbe še za kulturne prireditve, iščejo službo za novo ekonomsko emigracijo. Vsa ta podporna dejavnost duhovnikov pa je v veliki meri voda na mlin za protijugoslovansko dejavnost.

Splošna ugotovitev za slovensko emigracijo v Nemčiji je, da je, če upoštevamo še najnovejšo sezonsko, najmočnejša v Evropi. Kljub številčnosti pa društvene dejavnosti takorekoč ni. Ta "nedelavnost" je posledica treh zelo važnih faktorjev: 1. Stari izseljenci so raztreseni po vsej Nemčiji, poleg tega pa je nacizem odigral veliko vlogo pri asimilaciji nemških Slovencev. 2. V Nemčiji delujejo mnoge protijugoslovanske organizacije, ki zaslepljajo izseljence, zato se marsikateri Slovenec iz previdnosti raje ne vključi v nobeno. 3. Nova, sezonska emigracija bi morala biti gibalo vsega društvenega življenja med izseljenci. Pritegniti bi morala staro, že asimilirano emigracijo in jo na novo vključiti v slovenska društva. Toda ti izseljenci delajo po cele dneve, da bi se čimprej vrnili domov.

C. SLOV. IZSELJENCI V FRANCIJI

Francija je postala naša nova Amerika, ko so ZDA zaprle vrata doseljencem. Tisoči slovenskih izseljencev so se v tem času naseljevali v industrijskih in rudarskih predelih vzhodne Lorene in Pas de Calaisa ter v departementih Mosele, Merthe et Mosele in Nord. Selili so se iz domovine in iz Westfalije. Višek izseljevanja je bil tik pred veliko gospodarsko krizo l. 1929. Tedaj je bila v omenjenih departementih polovica ali pa še več naših ljudi v Franciji. Ta emigracija, ki živi tu, je zaposlena v glavnem v rudnikih. Ostali izseljenci, zaposleni predvsem v poljedelstvu in gozdarstvu, pa so raztreseni po vsej Franciji. Danes se računa, da živi v Franciji 34.000 Slovencev.

Naši izseljenci so si osnovali številne podporne in kulturne pa tudi športne organizacije. Delovale so na podobnem principu kot ameriške zavarovalno-podporne organizacije, čeprav jih po obsegu ne moremo z njimi primerjati. Podporna društva so bila organizirana bolj na priložnostnem delovanju, vendar so kljub temu bila v lepo korist našim rojakom. Druga svetovna vojna je pomenila konec vsega delovanja izseljencev. Propadle so vse slovenske organizacije, kakor tudi vsi izseljenski časopisi. Po vojni pa se je zopet obrnilo na bolje. 1945 so v Merlebachu ustanovili komite narodne osvoboditve Jugoslavije. Pozneje se preimenuje v "Udruženje Jugoslovena v Franciji". Danes pa naslednik tega društva še deluje v Merlebachu pod imenom "JPPD Jadran" (Jugoslovansko pevsko in podporno društvo).

Današnja dejavnost slovenskih izseljencev v Franciji je omejena na društveno, kulturno in podporno področje. V zadnjem času pa društva posvečajo čedalje večjo pozornost zbiranju naših rojakov za skupinska potovanja v domovino. Trenutno deluje v Franciji šest društev, ki imajo še 23 podružnic. (Verjetno jih je še več, toda žal jih nisem več zasledil). Matična društva so v Sallauminesu, kjer deluje "Združenje Jugoslovanov v Franciji", "Jugoslovanski klub" v Parizu, "Bratstvo in Jedinstvo" v Parizu, "Jadran" v Merlebachu, "Društvo Svete Barbare" v Jean d'Arcu in "Slovensko delavsko društvo" v Aumetzu. Poleg teh društev deluje še nekaj pevskih društev.

Centri, oziroma njihove podružnice so skoncentrirane v dveh področjih, ki sta po številu znanih društev približno enako močni. V severni Franciji deluje 11 društev. Centra društvenega življenja sta tu Lievin in Sallaumines, kjer živi tudi največ Slovencev. V vzhodni Franciji, kjer je sicer večji procent rojakov, pa je znanih le 10 društev. V tem predelu je tudi evropski slovenski "Cleveland" - Freyming - Merlebach.

Tretje področje, kjer so slovenska izseljenska društva, je Paris. Tu delujeta "Jugoslovanski klub" in "Bratstvo in Jedinstvo", ki pa imata bolj jugoslovanski značaj.

Kakor po vsem svetu ima cerkev tudi pri francoskih Slovencih pomembno vlogo. Župnišča so v šestih mestih: dve v Parizu, nato pa še v Lievinu, Aumetzu, Merlebachu in Nici. Verska služba pa se vrši še v 41 krajih po vsej Franciji. Duhovniki pa vrše še posredovalno vlogo za pot slovenskih izseljencev v S. Ameriko oziroma Avstralijo, kamor je izseljevanje tudi po drugi svetovni vojni še močno.

D. SLOV. IZSELJENCI V BELGIJI IN NA NIZOZEMSKEM

Prvi Slovenci so prišli na Nizozemsko že pred prvo svetovno vojno. Preselili so se iz Nemčije. Njihovo število pa ni preseglo 50 družin. Vsi ostali izseljenci so se priselili v državo med leti 1925 in 1930, ko se je začela eksploatacija limburških premogovnikov. Število slovenskih rojakov je raslo do začetka druge svetovne vojne. Tedaj je njihovo število doseglo približno številko 2000. Med okupacijo Nizozemske pa jih je bilo veliko izseljenih ali pa izgubljenih, tako da je danes na Nizozemskem le še približno 350 družin, ki so nam znane. Žive pa na skrajnem jugu države v pokrajini Limburg.

Tudi slovenski živelj v Belgiji ima podobne karakteristike kot v Holandiji. Slovenci so se tudi tu izključno naseljevali le v rudarska naselja, ki so na SV, v provincah Limburg in Liege. Koliko je Slovencev v Belgiji? Običajno se je pred vojno navajala številka 6000, ki pa je bila že po mnenju Lipoglavškove previsoka. Ona sodi, da je l. 1939 živelo v Belgiji 2500 izseljencev. Obvestila SIM za leto 1968 pa menijo, da sedaj prebiva v Belgiji cca 3500 Slovencev in 280 emi-

grantov. Tov. E. Petrin pa ugotavlja, da so tudi te številke previsoke, ker so se mnogi Slovenci v zadnjem času odselili v druge države zahodne Evrope, se repatriirali ali pa odšli v prekomorske države.

Slovence v obeh državah loči le državna meja, sicer pa je v obeh Limburgih velika večina slovenskih izseljencev v obeh državah. Prav zaradi tega pa je društveno življenje ne le skoncentrirano v Limburgih, marveč v obeh državah delujejo društva, ki imajo podružnice tako v Belgiji kot na Nizozemskem.

Centra družabnega življenja sta Eysden v belgijski Sloveniji in Heerlem v nizozemski. V Eysdenu je sedež društva "Svete Barbare" in društva "Slomšek", ki je kakor društvo "Jadran" v Cherleroisu pod močnim vplivom emigrantske duhovščine. Emigranti so zelo dolgo imeli tudi vpliv v društvu "Svete Barbare", vendar so se v zadnjem času v tem društvu otresli njihovega vpliva in ni več čutiti sovražne dejavnosti do Jugoslavije. Društvo "Svete Barbare" je sicer ostalo katoliško, toda stiki z izseljensko matico so zadovoljivi. S tem, ko so emigranti izgubili pozicije v Sveti Barbari so l. 1967 ustanovili društvo "Martin Slomšek" v Eysdenu. L. 1965 pa je bilo tudi ustanovljeno društvo "Slovenska skupnost" v Genku.

Nastanek dveh društev v zadnjem času v Belgiji je v popolnem nasprotju s tendencami vseh naših društev po svetu, kajti število slovenskih organizacij se neprestano manjša, kar je tudi logično zaradi procesa asimilacije. Belgija pa je tako edini znan primer v področju starejše emigracije, kjer se je število društev povečalo.

V Belgiji je 39 krajev, kjer delujejo slovenske izseljenske organizacije. Od tega so v 15 krajih podružnice društva "Sv. Barbare". Ostala društva poleg že naštetih pa so še: "Svobodna Jugoslavija" v Se-raingu, "Jadran" v Eysdenu, tamburaška skupina v Eysdenu ter Edinost ter Ivan v Heerlemu.

E. OSTALI SLOV. IZSELJENCI V EVROPI

Razen navedenih držav prebivajo manjše skupine Slovencev tudi drugje po Evropi zlasti v Angliji, kjer po mnenju "Koledarja društva Svetega Mohorja 1969" iz Celovca živi celo 7000 emigrantov. Slovensko izseljevanje v Anglijo zajema čas po drugi svetovni vojni, ko so se tja izselili v pretežni meri politični emigranti. Razkropljeni so po vsem otoku. Največ pa jih je v Bedfordu (London) in Rochdolu (Sev. Anglija). Slovenci v Bedfordu imajo svoje "Slovensko društvo" in celo svoj list "Vestnik". V Londonu pa je "Klub Jugoslovanov", društveno glasilo pa je "Klic Triglava".

Slovensko izseljevanje v Švico in Švedsko je še mlajše in je omejeno predvsem na sezonsko izseljevanje, ki se je razmaknilo po letu 1960. Samo sezonsko izseljevanje me sicer ne zanima, kakor tudi ne njihovi problemi. Zanimajo me le toliko, kolikor so v zvezi z društvenim življenjem.

V Švici je po "Obvestilih SIM" 7 - 10.000 Jugoslovanov, od tega je približno četrtnina Slovencev. Slovenci se vključujejo predvsem v tri klube Jugoslovanov, ki delujejo v Zürichu, Bernu in Ženevi. Nekaj Slovencev je tudi včlanjenih v društvo Hrvatske katoliške misije v Zürichu.

Za razliko od večine zahodnoevropskih držav, kjer živijo naši izseljenci, v Švici ni neke strnjene kolonije. Naši rojaki so raztreseni po vsej deželi. Združujejo pa se v večje skupine jugoslovan skih delavcev. Izjema pa so Slovenci - 300 Slovencev - v Amriswilleju (Bodensko jezero). Tu se je namreč l. 1968 v okviru kluba v Zürichu osnovala posebna slovenska podružnica. Tako je ta podružnica prvo in doslej edino slovensko društvo v Švici.

Na Švedskem je po "Obvestilih SIM" 12.000 Jugoslovanov. Vendar je tu delež Slovencev manjši kot delež "sezoncev" iz drugih republik.

Jugoslovani, med njimi tudi Slovenci na Švedskem so organizirani v naslednjih klubih: 1962 je nastal Jugoslovanski klub v Eskilstuni, 1967 Jugoslovanski klub "Jadran" v Hälisingborgu in Jugoslovanski klub "Folklor" v Romeby-ju.

Slovenske maše pa so v 19 krajih. Center slovenske verske službe je Župni urad v Eskilstuni.

Slovenski izseljenci pa so še v SSSR, Španiji, nekaj pa jih je tudi v ČSSR. To je po večini starejša emigracija. Številčno je šibka in se je tako v teku razvoja povsem izgubila in je danes takorekoč ni.

F. ZNAČILNOSTI CELINSKEGA IZSELJEVANJA SLOVENCEV

Slovenske organizacije v Evropi niso bile nikoli tako številne, kot podobne organizacije v ZDA. Podporna društva so nastajala po vzoru naših rojakov iz Amerike, čeprav jih niso niti po organiziranosti, niti po številu nikoli dosegle. Vse evropske organizacije slovenskih izseljencev so nastajale po prvi svetovni vojni. Rastle so do začetka druge svetovne vojne. Vojna vihra pa je povzročila, da je vsa izseljenska dejavnost zamrla. Po vojni so se slovenska društva sicer obnovila, toda v mnogo manjšem obsegu. Današnja razprostranjenost slovenskih organizacij je omejena nekako na tri med sabo ločena področja. To je tista tri področja, kamor so se nekaj Slovenci najbolj množično izseljevali: Westfalija, Vzhodna Francija in Severna Francija ter Limburg. Danes so slovenske organizacije v vseh teh področjih, izjema je le Westfalija, kjer nisem zasledil nobene društvene dejavnosti.

Kot kaže karta so Slovenci v belgijsko-holandskem Limburgu najbolj organizirani. Toda to je le posledica tega, da imam za Francijo pomanjkljive podatke. Prav gotovo sta oba poselitvena centra Slovencev v Franciji tako številčna, kakor tudi organizacijsko pomembnejša od onega v Limburgu. Mesto Merlebach v Vzhodni Franciji čisto ne

zastonj imenujemo evropski Cleveland, saj v njem prebiva 6800 Slovencev. Pa tudi Lievin in bližnji Salaumines v severni Franciji pomenita več kot slovenska kolonija v Limburgu.

Med skupnimi značilnostmi glede stanja stare ekonomske emigracije je treba vsaj v grobih obrisih omeniti prisotnost in vpliv cerkve na izseljence. Katoliški kler je bil od vsega začetka aktivno prisoten tako pri izseljevanju, kot pri vživljanju emigracije v novo okolje. Duhovnike ne srečujemo le kot poklicne misionarje in dušne pastirje, ampak ravno tako kot aktivne društvene delavce, pobudnike, soorganizatorje velikih izseljenskih organizacij in društev, prosvetne in kulturne delavce, publiciste, urednike izseljenskih listov itd. V katoliško usmerjenih organizacijah in društvih so se usidrali kot njihovi duhovni vodje. Mnogi so po vojni zavzeli sovražno stališče do domovine, seveda pa je tudi precej izjem. Duhovščina je bila v povojnih letih med najodločilnejšimi faktorji, ki so krojili odnos do nove ureditve v Jugoslaviji. Danes so se izvršili določeni premiki in mnogi že prihajajo na obisk v domovino.

V Evropi trenutno deluje 33 duhovnikov, ki so povezani s škofijami v domovini (Anglija v 3 mestih, Avstrija 23, Belgija 8, Francija 35, Nizozemska 1, Nemčija 49, Švedska 19, Švica 1). Karta prikazuje realno stanje razprostranjenosti slovenskih župnih uradov oziroma krajev, kjer se vrše verski obredi. Podatki prikazujejo stanje iz leta 1968.

Vpliv duhovnikov je še danes velikega pomena med našimi izseljenci. Predvsem pa krepe nacionalno zavest. S pomočjo duhovščine se izseljenci bore proti asimilaciji. Cerkev današnjemu tretjemu rodu izseljencev, ki so za asimilacijo najbolj dovzetni, pomaga s tem, da slišijo domačo besedo, da ohranjajo domače navade. Končno pa so verski obredi tudi neke vrste družabna srečanja naših izseljencev. Tu nastane tudi mnogo slovenskih zakonov.

Slovensko časopisje v Evropi je revno. Vzrok temu je precejšnja neorganiziranost, majhno število Slovencev na določenem območju, pomanjkanje kapitala in ne nazadnje tudi bližina domovine, od koder ni problem priti do domačih časnikov. Vkljub omenjenim težavam je bilo nekdanje v Evropi 14 slovenskih izseljenskih časopisov. Izhajati so začeli po letu 1925. Vendar jih je večina prenehala izhajati že pred vojno. Danes izhaja še 6 časopisov in revij, toda večjo naklado - 15.000 imajo le Naše Luce iz Celovca. To je časopis z Jugoslaviji sovražno vsebino. List obenem združuje tudi vso našo politično emigracijo v Evropi, pa tudi v prekomorskih državah. Ostalih pet listov so le bilteni posameznih društev, ki objavljajo le društvene vesti in izhajajo le občasno. Pomen teh listov je le v tem, da obveščajo članke o društvenem življenju. Listi, ki izhajajo v Evropi, so: Yugopresse in Glas jugoslavenskih izseljenika, ki izhajata v Parizu. V Heerlemu izhaja glasilo društva Svete Barbare, "Društveni vestnik". V Angliji pa izhajata že omenjena časopisa "Klic Triglava" in "Westnik".

Pri izseljenskem tisku pa nisem upošteval domačih revij "Rodne grude" in Izseljenskega koledarja, ki imata iz leta v leto večjo naklado in tako tudi nemalo vplivata na izseljensko zavest. "Rodno grudo" pošiljajo že v 46 držav na vseh pet celin.

PREKOMORSKO IZSELJEVANJE

A. SLOV. IZSELJENCI V ZDA

Slovensko izseljevanje v ZDA zajema čas od druge polovice devetnajstega stoletja pa tja do konca obdobja med obema vojnama. Glede na intenziteto pa ga delimo na tri obdobja: 1. zgodnje obdobje zajema čas do devetdesetih let prejšnjega stoletja. Obseg izseljevanja v tej fazi je bil v primerjavi s poznejšim izseljevanjem takorekoč neznaten, čeprav je že znanilec sledeče - množične - faze v slovenski prekomorski emigraciji. To razdobje, ki je trajalo do prve svetovne vojne, je "pripeljalo" največ Slovencev preko "luže". Potem, posebno pa še po l. 1923, ko so ZDA določile cenzus pri doseljevanju v državo, pa slovensko izseljevanje polagoma prenehuje, dokler po drugi svetovni vojni skoraj povsem ne preneha.

V tej 100 let dolgi dobi slovenskega izseljevanja v ZDA so se izoblikovale tri makroregionalna področja slovenskih naselij. Najstarejše je vzhodno področje, ki je le z neznatnim "praznim" prostorom ločeno od Prijezerske regije. Nato pa sledi obsežno področje na zahodu ZDA, kjer so naselja s slovenskimi izseljenci seveda najredkeje posejana.

1. Geografska razprostranjenost slovenskih izseljencev

Ves čas slovenskega naseljevanja v ZDA se je največ izseljencev ustavilo v industrijsko močno razvitih in rudarskih državah na vzhodu. To dejstvo je povsem naravno, kajti te države so bile Evropi najbližje, obenem pa so nudile tudi dovolj zaslužka vsem priseljencem.

Največji delež naših izseljencev se je vsa leta ustavljal v Pennsylvaniji, predvsem v njenem JZ delu. V nekoliko manjši meri pa še v

Ohiu, New Yorku, New Jerseyu in Zahodni Virginiji. Danes živi v omenjenih državah preko 52 % vseh slovenskih izseljencev. Največje število naših naselbin je v Pennsylvaniji, trenutno živi v tej državi 26 % vseh ameriških Slovencev. V začetku stoletja med l. 1900 in 1910 pa je tu živelo celo 42 % rojakov. Velika večina naselbin s Slovenci leži v JZ delu države, kjer so veliki premogovniki in industrijski obrati. Naselbin s Slovenci v Pennsylvaniji ni mogoče niti približno tožno določiti, kar velja za vse ZDA. Zdi se, da prebivajo Slovenci malone po vseh krajih v Pennsylvaniji. Večje naselbine pa so gotovo tam, kjer je večje število slovenskih društev. Krajev, kjer deluje vsaj eno slovensko društvo, je v tej državi 177. Torej je brez dvoma vsaj toliko tudi naselbin, kjer prebivajo Slovenci. (Ta podatek je sicer nekoliko zastarel. Dobil sem ga pri Lipoglavškovi v G.V. 1950, prav tako kot vse podatke v poglavju o razprostranjenosti slovenskih izseljencev v ZDA).

Največje slovenske kolonije so: Pittsbourgh, Johnstown, Forest City, Cannonsbourgh, Steelton, Krayn itd.

Poleg Pennsylvanije, kjer živi cca 65.000 Slovencev (Lipoglavšek), je največ Slovencev v Ohiu. Mladineo računa, da jih je tu živelo 47.214 in sicer 24.266 doseljenih in 22.948 rojenih v ZDA. Slovenske naselbine so v veliki večini v SV delu države. To pa pomeni, da se stikajo z onimi naselji v Pennsylvaniji in tvorijo strnjen pas slovenskih kolonij. V Ohiu prebiva 19 % vseh Slovencev v ZDA.

Največji slovenski ameriški center, kulturno in društveno središče ameriških Slovencev je Cleveland. Kar pomeni Sloveniji Ljubljana, to pomeni ameriškim Slovencem Cleveland. Danes živi v Clevelandu približno 28.000 Slovencev. Nekdaj jih je bilo precej več. Obvestila SIM menijo, da jih je bilo l. 1945 celo 65.000. Ta številka je sicer nekoliko pretirana, toda, da Slovenci v Clevelandu nekaj pomenijo,

pove že dejstvo, da se en del mesta imenuje Ribnica, drugi pa Žužemberk. Da je slovenska kolonija močna, kaže tudi število podpornih društev. Trenutno deluje v Clevelandu 110 slovenskih društev (Obvestila SIM). Pred drugo svetovno vojno pa jih je bilo celo 155 (Lipoglavšek).

Mesto pa ni le sedež raznih društev, marveč je pravo kulturno središče. Tu izhajajo 4 časopisi (doslej 22). Tu so slovenske šole, slovenski domovi, knjižnice, tiskarne, denarni zavodi.

Pomembnejše naselbine v Ohio so še ob obali Erieskega jezera: Enclid, Lorain, Akran, Barbeton, Collinwood.

Južno od Pennsylvanije in Ohia se strnjen pas naselbin s slovenskimi izseljenci vleče v Zahodno Virginio. Toda za razliko od zgoraj omenjenih držav, ki imata močne slovenske kolonije, so v Z. Virginiji slovenska naselja majhna, zato pa razmetana po vsej državi. Naselbin s slovenskimi društvi je 21 (pred vojno 30).

Preden se ozremo po slovenskih naselbinah ob prijezerju in zahodu ZDA, moramo omeniti še dve državi na skrajnem vzhodu, ob Atlantiku. Ti dve državi sta New York in New Jersey. Po mnenju Mladinea je živel v New Yorku 18.000 Slovencev, vendar se zdi, da bo ta številka za današnje stanje previsoka. Predvsem zato ker naši rojaki, ko so prišli v New York, so tu ostali le nekaj let, nato pa so se selili dalje proti zahodu. V New Jerseyu je bilo po istem viru 8000 rojakov. Toda tudi to številko moramo sprejeti z rezervo iz podobnih vzrokov kot pri New Yorku. Naši emigranti so v omenjenih državah prav zaradi te prehodnosti zelo slabo organizirani. Dokaz za to je, da v New Jerseyu deluje le eno podporno društvo, čeprav je število slovenskih kolonij precejšnje. V New Yorku pa deluje 22 društev. Pomembnejša naselja s Slovenci so: New York, Little Falls, Gowanda in Cooperstown.

Osrednja prijezerska makroregija obsega naselja oziroma slovenske kolonije celotnega teritorija države Illinois ter obsežna področja ob Michiganskem in Gornjem jezeru. V Minnesoti pa se slovenske kolonije spet razmaknejo okoli Elyja. Slovenskih izseljencev je tu 27 %.

Največ rojakov živi v Illinoisu. Kraji, v katerih so večje slovenske naselbine, se nahajajo po vsej državi. Mladineo računa, da živi tu okoli 26.000 Slovencev. Najpomembnejše slovenske naselbine so ob obali Michiganskega jezera, kjer je tudi Chichago, ki je poleg Clevelanda najpomembnejše središče ameriških Slovencev. V njem živi po sodbah Franka Zaitza 14.000 rojakov. Močna slovenska kolonija je še v Jolietu, kjer živi 6000 Slovencev (po cenitvi I. Zavertnika). Pomembna slovenska kulturna in gospodarska žarišča so še Wankegan, Lemont in La Salle.

V Illinoisu je bilo l. 1968 še 105 podpornih društev.

Slovenske kolonije se iz Illinoisa nadaljujejo proti severu v Wisconsin. Slovenci so naseljeni predvsem ob obali Michiganskega jezera. Središče wisconsinskih Slovencev je Milwaukee. Podatki, koliko Slovencev je v mestu, si zelo nasprotujejo. Najbližja dejanskemu stanju bo verjetno številka 8000. Vseh Slovencev v Wisebusinu je približno 12.000. Tu deluje tudi 54 podpornih društev. Pomembnejša naselja so še West Allis, Sheboygen, Willard.

V državi Minnesota živi po Mladineu 16.000 rojakov. Slovenske naselbine so na skrajnem severu v bližini Kanadske meje. Kolonije so začele nastajati že konec stoletja, ko so tu našli železovo rudo v takozvanem Messeby Range. Najprej so se Slovenci zaposlovali v rudnikih. Blizu teh naselbin pa je zemlja tudi zelo pripravna za kmetijstvo, zato so se tudi naši rojaki oprrijeli obdelovanja zemlje. Najprej seveda v malem, ker so rudniki nudili boljši zaslužek. Kljub temu je nastalo nekaj farmerskih naselbin, ki so izključno slovenske. Tako je naselje

Brolckway, kjer se poučuje v državni ljudski šoli slovenski jezik, kar je v ZDA edinstven primer. Slovenske farmarje najdemo še okoli Dulutha, Gheena, St. Paula.

Pomembnost teh slovenskih naselij je v tem, da so nastala v redko obljudenem predelu ZDA in kljub temu, da so majhna, Slovenci tu pridejo močno do izraza, ker predstavljajo ponekod četrtno, ponekod tretjino ali celo polovico celotnega prebivalstva. Zato je ni pokrajine v ZDA, ki bi imela tako slovensko lice kot prav Minnesota, niti Pennsylvania ne. Odraz pomembnosti slovenske emigracije je tudi, da posamezni Slovenci posegajo po visokih državnih položajih: župani, sodniki, nadzorniki itd.

"Glavno mesto" Minnesotskih Slovencev je Ely, mesto s 600 prebivalci in 3400 Slovenci. Relativno še večji pomen ima slovenska naselbina Eveleth. Mesto ima 7000 prebivalcev, Slovencev pa je 4000. Kljub temu pa Slovenci tu nimajo takega vpliva v javnem življenju kot v Elyju. Ostale večje slovenske kolonije v državi so še: Chisholm, Gilbert, Amora, New Duluth.

V zvezni državi Michigan prebiva po Mladineovih računih okoli 8500 Slovencev. Večina slovenskih naselbin je na skrajnem severu države, na južni obali Gornjega jezera. Največja slovenska naselbina je Calumet. Veliko rojakov pa je zaposlenih in stanuje tudi v Detroitu. Po mnenju Zavertnika živi v vsakem od omenjenih mest po približno 2000 slovenskih izseljencev. Sicer pa danes v Michiganu deluje še 32 društev, pred vojno pa je bilo aktivnih še 36 organizacij.

Vzhodno od Illinoisa, v državi Indiana, živi približno 5000 slovenskih izseljencev. Največja naselbina Slovencev je v Indianapolisu. Ostali kraji s slovenskimi izseljenci so majhni in raztreseni predvsem v zahodnem delu države ob meji z Illinoisom. V Indiani deluje 19 podpornih društev (pred drugo svetovno vojno jih je bilo 29). Število onih

slovenskih naselbin, kjer obstaja vsaj eno slovensko društvo, pa jih je 13.

To je kratek pregled razširjenosti slovenskih izseljencev oziroma slovenskih naselbin na SV ZDA. Tu je večina Slovencev, kar je ~~xx~~ spričo industrializiranosti tega področja - predvsem pa rudarstva - povsem razumljivo. Vseh slovenskih izseljencev v tem delu ZDA je 79 %. Karta o slovenskih društvih v ZDA pa pokaže poleg razprostranjenosti slovenskih kolonij še zelo zanimivo ugotovitev, katere v dosedANJI literaturi še nisem zasledil. Namreč, karta nazorno kaže v SV delu ZDA dve slovenski naselitveni področji. Lepo se vidi prazen, s Slovenci "heposeljen" prostor med vzhodno pennsylvansko - ohijskim ter na drugi strani illinoisko-zahodno prijezerskim področjem. Regiji se posebno na severu zelo nejasno ločita. Na južnem delu tega strnjeneGA SV konca slovenske emigracije v ZDA, pa se zelo natančno pokažeta dva centra, okrog katerih se je formiralo dvoje močnih naselbinskih con s slovenskimi izseljenci. Ta dva centra sta Cleveland na vzhodu in Chichago na zahodu. Obe mesti sta s svojo organizacijsko - kulturno-društveno dejavnostjo prešla iz vase zaprte društvene dejavnosti po vzoru krožkov in predstavljata z mnogimi sedeži podpornih društev prava centra, pri katerem je končna faza ta, da se ves društveni denar podpornih organizacij steka tu. Še bolj tipičen primer, ki dokazuje centralnost obeh mest, pa je slovensko izseljensko časopisje. Od enajstih še obstoječih jih v Clevelandu in Chichagu izhaja še osem. Ta moment tudi v veliki meri določa centralnost. Seveda pa bi bil tu zanimiv pregled naročnikov, ki bi pokazal vplivna območja tako Clevelanda kot tudi Chichaga ter morebitno prepletanje.

Tukaj sem le poskušal nakazati zanimivo problematiko o možnosti razdelitve ameriške Slovenije na posamezne vplivne cone. Ena možnost je ta, da bi razdelili Ameriko s pomočjo časopisnih naročnin. Druga pa je ta, na katero se bom v naslednjem poglavju o društveni dejavnosti naših rojakov še povrnil; poizkusil bom določiti vplivna območja posameznih sedežev organizacij.

Kot že omenjeno se je 79 % vseh Slovencev naselilo na SV ZDA (52 % v vzhodni regiji in 27 % v Illinoisko-zah. prijezerskem področju). Nekaj naših izseljencev pa se je tu le začasno naselilo. Tu so se razgledali po ZDA, si nekaj prislužili, potem pa jih je privabil zahdd ZDA s svojim rudnim bogastvom.

V Coloradu najdemo prve slovenske izseljence okoli Leadvillea, kmalu nato pa ob vseh rudnikih na goratem zahodu. Višek doseljevanja je bil okoli leta 1907. Glavni val je ~~xx~~ bil usmerjen v Pueblo, Denver, Leadville, Canon City, Aspen. Po Mladineu je bivalo v Coloradu 6000 Slovencev. Toda ta številka je za današnje stanje mnogo prevelika. Frank Zaitz piše v "Ameriškem družinskem koledarju 1934", da Slovence sicer najdemo povsod, mnogi izmed njih pa niso več Slovenci. Kljub temu pa Slovenci zaradi redke naseljenosti tako kot v Minnesoti močno pridejo do izraza. Toda na žalost je tu njihova zavest mnogo nižja. Izjemi v tem pogledu sta le Denver in Pueblo, kjer je nekoliko bolj razvito društveno življenje.

V zvezni državi Kansas živi cca 3500 slovenskih izseljencev. Skoncendirani so skoraj brez izjeme okoli Fontenaca na JV države. Ti Slovenci so v veliki meri farmarji.

Ostale slovenske kolonije so manj pomembne. Slovence najdemo v državah Utah (1000 - po podatkih Lipoglavškove), Wyoming (1500), Montana (4000), Wachington (4000). Na skrajnem zahodu v Californiji pa prebiva celo 9800 rojakov. (Po mojem mnenju je to verjetno prebizka cenitev, glede na to, da se Slovenci še vedno doseljujejo. Dokaz temu pa je rast števila društev).

Slovenske kolonije so z izjemo Californie izključno v rudarskih mestih, kot so Winterguaters v Utahu, Rock Springs v Wyomingu, Butte in Anaconda v Montani, Black Diamant v Wachingtonu itd. V Californii pa žive Slovenci v Los Angelesu, Oaklandu, Sacramentu, San Franciscu. Zanimivo je tudi farmarsko naselje Krain v Wachingtonu.

To je kratek pregled razprostranjenosti slovenskih izseljencev v ZDA, ki pa je žal v veliki meri le pregleden in žal že zastarel, saj se večina podatkov nanaša na predvojno stanje.

2. Slovenske organizacije v ZDA

Naši rojaki v krajih, kamor so se preselili, niso držali križem rok, marveč so se - navajeni gospodarskega in društvenega udejstvovanja že od doma - poskušali tudi v novi domovini vključiti v redno življenje. Tako so ustanavljali razne gospodarske in kulturne organizacije, ki naj bi jim omogočile boljše življenje. Celotni ustroj javnega in zasebnega življenja je naše rojake pritegnil k aktivnemu sodelovanju.

Najvažnejše gospodarske organizacije ameriških Slovencev so bratske podporne jednote, ki nadomeščajo obvezno socialno zavarovanje. Organizacije te vrste so nastale najprej po posameznih krajevnih društvih. Pozneje pa so se združile v zveze ali jednote. Nekatere teh jednot poslujejo po vseh Združenih državah in tudi v Kanadi, druge samo po nekaterih državah, tretje pa samo po nekaterih okoliših.

Najmočnejša organizacija je SNPJ (Slovenska narodno podporna jednota). Ustanovili so jo levo usmerjeni izseljenci leta 1904 v Chichagu. Še danes je najnaprednejša organizacija v ZDA. Danes šteje 63.324 članov (Obvestila SIM) in ima po vseh ZDA 482 podružnic, 9 pa še v Kanadi. Premoženje organizacije se računa na okrog 25 milijonov US dolarjev. Z vsemi zavarovalnimi efektivami pa preko 57 milijonov US dolarjev. Organizacija ima svoj dnevnik "Prosveto", ki ima naklado 5000 izvodov, ob sredah pa 30.000. Po nakladi se vidi, da je med tamkajšnjimi Slovenci zelo popularna in ima od vsega slovenskega tiska, ki izhaja v tujini, najvišjo naklado. Poleg "Prosvete" - osrednjega lista - izdaja organizacija SNPJ še mesečnik "The Voice of Youth" - mesečnik za slovensko mladino. Nekdaj je bil "Glas" pisan

v slovenščini, danes pa sta le dve strani v slovenskem jeziku.

Druga največja slovenska izseljenska organizacija je KSKJ (Kranjsko slovenska katoliška jednota). Že ime samo pove, da gre za organizacijo katoliško usmerjenega slovenskega izseljenstva. Ustanovljena je bila leta 1894 v Jolitu. Bila je prva slovenska osrednja podporna organizacija in je zdaj najstarejša. KSKJ šteje 44.730 članov, njeno premoženje znaša nad 16 milijonov US dolarjev. Organizacija ima 177 podružnic v 18 državah. Glasilo KSKJ je "Amerikanski Slovenec", list je začel izhajati leta 1891 in je razgibal Slovence, da so se začeli družiti v društva. Časopis je konservativen po vsebini in je vsa povojna leta zastopal Jugoslaviji nenaklonjeno stališče. Danes že objavlja tudi objektivne vesti o SFRJ.

ABZ (Ameriška bratska zveza) je ravno tako med močnejšimi podpornimi organizacijami ameriških Slovencev. Nastala je leta 1898 ob odcepitvi od KSKJ v Elyju. Organizacija ima 26.793 člane, 16.691 v domovini rojenih in 10.102 mladine. Premoženje se ceni na preko 9 milijonov US dolarjev. ABZ ima na področju ZDA 125 podružnic. Organizacija ni verska niti politična. Njen namen je le podpornega značaja. Z domovino ima prijateljske stike, njeno glasilo "Nova doba - New Era" je odigralo zelo pomembno vlogo pri popularizaciji NOB.

ADZ (Ameriška dobrodelna zveza) je na četrtem mestu. V splošni oceni je liberalna. Deluje pa le na območju države Ohio in je v tej državi najmočnejša slovenska izseljenska organizacija. Šteje 20.405 članov, od tega 8.867 mladine. Njen čisti kapital se ceni na 7 milijonov US dolarjev. V Ohiju je 51 podružnic. Glasilo "Our Naice" (Naš glas) ni nikoli napadalo Jugoslavije. Večina člankov je napisana v angleščini.

Peto najmočnejše izseljensko društvo je ZSZ (Zahodno slovenska zveza). Ustanovljena je bila 1908 v Denveru. Organizacija je konservativna. Ima 44 podružnic v 12 državah, vendar jih je kar 37 v Coloradu. ZSZ ima 12.789 članov in 3 milijone sredstev. 5009 članov je rojenih še v

Sloveniji. Mesečnik "Fraternal Voice" je bil najprej sovražno nastrojen do Jugoslavije, sedaj pa ne več.

Le nekaj manj članov ima SŽZ (Slovenska ženska zveza). Nastala je leta 1926 v Chichagu z namenom, da združuje tiste ženske, ki imajo veselje do petja, dramatike, kuhanja itd. Do danes se je organizacija zelo razširila, saj šteje 93 podružnic in ima čez 12000 članic. Prav tolikšna pa je tudi naklada društvenega glasila "Zarje - The Dawn". Članice SŽZ prebivajo v 106 naselbinah v 14 državah.

Poleg navedenih obstajata še dve podporni organizaciji: IPZ "Sloga" - Milwaukee s 3000 člani, ki so vključeni v 17 društvih. Organizacija deluje le v državi Wisconsin. Najšibkejša zveza pa so PSA, Cleveland (Progresivne Slovenke Amerike). Štejejo le 110 članic. Toda njihovo delo ima ~~pa~~ toliko večji pomen. Njihov namen je izobraževati žene, proučevati kulturne vrednote stare in nove domovine. Odbor zbira gradivo za SIM, NUK in za študijski center za zgodovino slovenskega izseljevanja pri SAZU.

Poleg teh osmih podpornih organizacij obstajajo še manjša samostojna društva in klubi. Le-teh je v ZDA 13. Sedeži teh društev in klubov so štiri v Clevelandu, dva v Chichagu, nato pa še v Jolietu in Wankeganu (Illinois), Bröoklynu (New York), Gilbertu (Minnesota), Fontani (California) ter Barbetonu, Enclidu in Lorainu (Ohio).

V vseh podpornih društvih je včlanjenih 184.051 slovenskih izseljencev. Pri tem pa je treba upoštevati dejstvo, da so posamezniki vključeni tudi v po dve ali tri organizacije. Leta 1954 je bilo sicer po nepopolnih podatkih le 183.029 članov, vključenih v slovenske podporne organizacije (Manjkajo podatki o članstvu pri SŽZ in PSA). Kljub temu pa lahko mirne duše trdimo, da se je v 11 letih, med 1954 in 1965, ko imam najnovejše podatke, število članstva zmanjšalo vsaj za 6,5 % (glej tabelo 2). Število društev oziroma njihovih podružnic se je zmanjšalo

v enakem razdobju celo za 13 %.

Tabela 2: Primerjava slovenskih podpornih organizacij
med leti 1954 in 1965

Ime, sedež	Leto ustanov.	Število članov		Število društev		Premoženje v 1000 \$	
		1954	1965	1954	1965	1954	1965
KSKJ-Joliet	1894	46752	44730	175	177	9744	16166
ABZ - Ely	1898	29159	26703	162	125	5815	9142
SNPJ-Chicago	1904	74774	63324	574	482	17437	25000
ZSZ -Denver	1908	9030	12789	45	44	1075	3102
ADZ-Cleveland	1910	20274	20405	56	51	4050	7000
JPZ-Milwaukee	1915	3040	3000	17	15	813	813
SŽZ-Chicago	1926		12000		93		500
PSA-Cleveland	1934		1100		9		
SKUPAJ		183029	184051	1029	996	38934	61723

Članstvo najbolj pada pri najmočnejši organizaciji - SNPJ. Število članstva se je zmanjšalo za več 10.000. Število društev pa je padlo od 574 na 482. Pri ostalih društvih pa zmanjšanje ni opazno. (Glej tabelo 2).

Primerjava števila članstva s številom društev nam kaže zanimivo tendenco, da podporna društva propadajo še enkrat hitreje, kot pa število njihovega članstva. Zanimivo bi bilo ugotoviti, kje in zakaj društva hitreje propadajo. Žal pa tu lahko le ugibamo, ker nam skopi podatki ne dovoljujejo ničesar več. Verjetno propadajo predvsem številčno šibka društva v naselbinah, kjer je delež Slovencev neznaten in tam, kjer so Slovenci finančno prešibki, da bi društva vzdrževali.

Mnogo bolj razveseljiv podatek pa kaže drug del tabele 2, ki kaže finančno moč slovenskih podpornih organizacij. Skupni kapital se je v enajstletnem razdobju povečal za več kot tretjino (od 39 na 62 milj. \$), kar pomeni ob 13 % zmanjšanju števila društev in 6,5 % zmanjšanju števila članstva še toliko več. To kaže, da se je socialna struktura izseljencev v enem desetletju bistveno spremenila. Dejstvo, da se je denarja moč rojakov toliko dvignila, kaže spet na zanimiv problem, ki bi ga bilo vredno raziskati. Kajti rast kapitala v slovenskih podpornih društvih kaže tudi na velike vertikalne premike med našimi rojaki, predvsem pa med izseljenci druge in tretje generacije, ki pa kljub temu vlagajo denar v slovenske podporne organizacije. To kaže tudi na precejšnjo nacionalno zavest naših izseljencev.

Tabela 3: Število posameznih podpornih društev v posameznih državah ZDA 1. 1967

Zvezna država	KSKJ	ABZ	SNPJ	ZSZ	ADZ	JPZ	SŽZ	PSA	Skupaj
1. Arizona			2						2
2. Arkansas			2						2
3. California	2		10				2		14
4. Colorado	9	9	20	37			5		80
5. Conecticut	1								1
6. Florida			1	1					2
7. Idaho			2						2
8. Illinois	32	8	52				11	2	105
9. Indiana	4	2	12				1		19
10. Iowa			4						4
11. Kansas	5	3	10				1		19
12. Maryland		1	1						2
13. Michigan	8	5	16				3		32
14. Minnesota	25	19	20	1			16		81
15. Missouri			3						3
16. Montana	4	7	13				1		25
17. Nebraska	1	1	1						3
18. Nevada			1						1
19. New Jersey			1						1
20. New Mexico			2						2
21. New York	5	3	12				2		22
22. Ohio	27	9	74	1	51		22	4	188
23. Oklahoma			1						1
24. Oregon	1	1	3				2		7
25. Pennsylvania	39	42	155	2			20	1	259
26. Utah		2	8	2					12
27. Wachington-DC	1		1				1		3
28. Wachington		5	10				1		16

Zvezna država	KSKJ	ABZ	SNPJ	ZSZ	ADZ	JPZ	SŽZ	PSA	Skupaj
29. W. Virginia	1	3	17						21
30. Wisconsin	9	2	21			15	5	2	54
31. Wyoming	3	3	7						13
SKUPAJ	177	125	482	44	51	15	93	9	996

Slovenska izseljenska društva so v 31 državah ZDA. Največje število organizacij je prav tako kot Slovencev skoncentriranih v vzhodni regiji, predvsem v državah Pennsylvania in Ohio. V vzhodni regiji deluje 497 podpornih društev, kar je 52 % vseh društev v ZDA. Center vsega društvenega, kulturnega in prosvetnega življenja v tem področju je Cleveland. V mestu deluje 47 raznih slovenskih organizacij, tu je 9 narodnih domov in dve farmi, ki sta izključno namenjeni prireditvam. V podpornih društvih je vpisanih 37.000 članov. Tu je tudi sedež štirih še izhajajočih časnikov (Ameriška domovina, Nova doba, Zarja in Voice of SDZ). Nadalje so v Clevelandu štirje župni uradi s svojimi farmi. Vsa ostala mesta so v primeri s Clevelandom in njenim društvenim življenjem prav neznatna. Razen redkih izjem imajo te kolonije na vzhodu ZDA le eno do dve društvi. Zato pa je za vzhodno regijo značilno veliko število naselij z društvi. To je specifično za vzhodni del slovenskega izseljenstva v ZDA. Podporna društva so raztresena v preko 200 naselijih. Pred drugo svetovno vojno je v tej regiji delovalo okrog 600 društev v 273 krajih. V samem Clevelandu pa je obstajalo 155 podpornih društev.

Te skope številke nam kažejo na pomembnost tega področja, ki ga le ozek pas praznine (brez izseljenskih društev) loči od osrednjega izseljenskega področja, ki se razprostira v meridianski smeri od sotočja Missipija in Misourija pa tja do kanadske meje. Krajev s slovenskimi društvi je okrog 80. (Pred vojno jih je bilo 137), v njih deluje 277 podpornih društev, kar je 27 % vseh društev v ZDA. Središče je

Chichago. Tu je tudi sedež SNPJ, največje slovenske izseljenske organizacije na svetu. Poleg SNPJ ima Chichago še sedež SŽZ, poleg tega pa izhajajo tu Prosveta, Pionier Bulletin, Voice of Youth in Novi svet. Za razliko od Clevelanda pa Chichago tako ne izstopa po številu podpornih društev. Medtem ko je za vzhodno regijo značilna velika razprostranjenost slovenskih društev, pa so za osrednje področje značilne velike slovenske kolonije v večjih mestih. Prav zato tu prevladuje večje število podpornih društev v enem mestu. Taka mesta so: La Salle, Rochdale, Wankegan v Illinoisu, Milwaukee v Wisconsinu in Ely v Minnesoti. ✓

Na obširnem zahodu ZDA je bilo Slovencev po podatkih Lipoglavškove 21 %, slovenskih podpornih organizacij pa je bilo tik pred drugo svetovno vojno 290, kar je tedaj pomenilo 23 % vseh izseljenskih društev v ZDA. Leta 1967 je bilo še 201 slovenskih podpornih organizacij. To je 21 %. Število društev se je torej v 30 letih (od 1939 do 1967) zmanjšalo za 31 %. Približno za toliko, ali pa nekoliko manj, pa se je tudi zmanjšalo število naših rojakov v tem delu ZDA. Če računamo, da se je število Slovencev zmanjšalo v tem razdobju za približno 25 %, jih danes živi še okoli 23.000.

Daleč največ slovenskih organizacij je v Coloradu - 80, kar pomeni nemajhno presenečenje. Ta številka je pripeljala Colorado celo na peto mesto. Več podpornih društev kot Colorado imajo le Pennsylvania 259, Ohio 188, Illinois 105, Minnesota 81. Kljub temu, da je podatek najnovejši, iz leta 1967, pa se mi zdi 80 podpornih društev mnogo. To pa zato, ker o društvenem življenju v tej zvezni državi ni takorekoč nobenega glasu. Mogoče pa je tudi ta nekoliko "sumljiva" številka vzrok nekakšnega "oživljanja" društvene dejavnosti, ki jo je v zadnjem času čutiti pri ZSZ (Zahodno slovenski zvezi) iz Denverja (gl. tabelo 2). Centri kulturnega življenja izseljencev so Denver, kjer je sedež ZSZ, Pueblo in Leadville. Slovenske organizacije so še v 14 zveznih državah na zahodu ZDA (vseh držav je 17). V Montani je 25 podpornih društev, Indiani in Kansasu 19, Wachingtonu 16, Californiji 14 itd.

3. Domovi ameriških Slovencev

Shajališča in zbirališča naših rojakov v novi domovini so bile dolgo časa razne gostilne in "saluni", delno pa tudi zasebna stanovanja in župnišča. Ko pa je naraščalo število naših priseljencev ter je narastlo tudi število raznih organizacij in je želja po prosvetno-zabavnem udeleževanju postajala vedno večja, so začeli misliti na samostojne dvorane in domove. Te so ali kupovali in jih preurejali ali pa so jih gradili povsem na novo. Ti domovi so bili ustanovljeni v glavnem v obliki delniških družb, ker pravne oblike zadrug v našem, to je evropskem smislu v Ameriki ne poznajo. V domovih imajo sedeže posamezna kulturna društva (pevska, dramatska). Ti domovi so v posameznih krajih ali okoliših tudi središča društvenega in družabnega življenja naših rojakov. Domove imenujejo različno; najpogostejša imena so: Slovenski dom, Slovenski narodni dom, Slovenski delavski dom, Društveni dom, Slovenski izobraževalni dom, Slovenski napredni dom, Slovenski avditorij, Jugoslovanski narodni dom in podobno.

Slovenskih domov in dvoran je lepo število. V "Ameriškem družinskem koledarju" 1931 je objavljen prvi večji in na žalost tudi zadnji pregled slovenskih domov v ZDA. V njem je naštetih 78 domov in dvoran. Teh 78 domov je bilo v 12 državah ZDA (od tega 40 v Pennsylvaniji in 10 v Ohiju itd.). Približno 20 od teh domov oz. dvoran je imelo dobre gledališke odre. V vseh domovih so tudi točilnice, imenovane bari, katerih dobiček gre za odplačevanje dolgov in za njihovo vzdrževanje. Zdaj je teh domov gotovo že nad 100 in jih še vedno ustanavljajo. V seznamu "Ameriškega družinskega koledarja" je na primer v Clevelandu samo pet domov, v resnici pa jih je zdaj že 9. Rast slovenskih domov ni v nikakršnem nasprotju z upadanjem Slovencev in njihovih društev. Saj smo v prejšnjem poglavju ugotovili, da kapital podpornih organizacij neprestano raste. Odras tega pa je tudi rast slovenskih domov v ZDA.

Največji slovenski dom je "Slovenski narodni dom" v Clevelandu. V veliki dvorani je 1200 sedežev. V domu so razen velike dvorane še štiri

manjše, osem trgovskih lokalov in 15 sob za urade. Veliki domovi so še "Slovenski delavski dom" v Clevelandu s 540 sedeži, "Slovenski narodni dom" v Wankeganu, (v veliki dvorani je 650 sedežev, v treh manjših pa še 280), "Slovenski narodni dom" v La Salleju s 600 sedeži, "Dom SNPJ" v Chichagu (650 sedežev), "Slovenski narodni dom" v Detroitu (500 sedežev).

Vsak od teh domov je plod ogromnega truda, požrtvovalnih prizadevanj in naporov mnogih rojakov iz vsega okoliša. Zgodovina teh domov je obenem zgodovina prizadevanj celotnih naselbin.

4. Cerkvene organizacije

Cerkvene organizacije so v Ameriki zasnovane povsem na gospodarski podlagi, kajti vzdrževati jih morajo verniki sami in nimajo nobenih državnih in javnih podpor. Tako je gradnja cerkva in njihove opreme povsem gospodarska akcija in katoliško usmerjeni Slovenci so take akcije izvedli že večkrat.

Dejavnost slovenske duhovščine je med Slovenci v zamejstvu izrednega pomena. V Ameriki imajo za ohranitev slovenskega življa največji pomen prav slovenske farne šole, ki pa so v zadnjem času v velikem upadanju. Po pregledu v Ameriškem družinskem koledarju je imelo slovenske šole še 12 župnij. Leta 1967 pa je bilo po mojih, sicer nepopolnih podatkih, le še pet slovenskih šol. Število otrok, ki obiskuje šole, mi ni znano.

Središče slovenske katoliške in kulturne dejavnosti je v Lemontu - Illinois. Tu izhaja tudi slovenski verski list "Ave Maria".

Po podatkih letopisa ljubljanske škofije 1967 deluje v ZDA 55 slovenskih in mešanih župnij, v katerih je preko 100 duhovnikov. Navedene župnije so bile v 16 državah. Največ jih je v Californiji 11, nato v

Illinoisu 8, Minnesoti 8, Ohio 6. Leta 1927 je bilo 47 župnij, leta 1949 po podatkih Ameriškega družinskega koledarja le 41. Tedaj so bile župnije v 12 državah (Minnesota in Ohio 6, Pennsylvania in Illinois po 4). Stanje se je torej v 17 letih (1949 do 1967) bistveno spremenilo. Povečanje števila far in slovenskih duhovnikov gre predvsem na račun politične emigracije, pa tudi zaradi vedno večje pozornosti katoliške cerkve in Ljubljanske nadškofije do slovenskih izseljencev.

Posebno zanimiva je tudi razporeditev župnih organizacij. Medtem ko je pred drugo svetovno vojno bilo še večina župnij na SV ZDA, se je po vojni število župnij izredno pomnožilo na zahodu Združenih držav. Pri tem posebno prednjači California.

5. Slovensko časnikarstvo

Slovensko časopisje je vseskozi igralo veliko vlogo pri javnem udeleževanju ameriških Slovencev. Izhajati so začeli kot glasila podpornih organizacij in to so vsi listi danes tudi ostali, čeprav to ni njihov edini namen, da obveščajo slovensko javnost le z društvenimi vestmi.

Prvi izseljenski listi so začeli izhajati že konec 19. stoletja. Prvi časopis, ki je izšel, je bil "Ameriški Slovenec". Ta naš prvi izseljenski list je izšel leta 1891. leta v Chichagu in bo kmalu praznoval 80-letnico izhajanja. "Ameriški Slovenec" je odigral pomembno vlogo na začetku, ko je razgibal Slovence, da so se začeli organizirati, obenem pa je pozival, naj se rojaki vključujejo v KSKJ. Ravno po zaslugi "Ameriškega Slovenca" je bila KSKJ dolgo časa najmočnejša organizacija Ameriških Slovencev.

Do preloma stoletja je začelo izhajati še 7 izseljenskih časopisov, do leta 1918 pa še 43. To je bil pravi razcvet slovenskega izseljenskega časnikarstva. V tem času so se slovenski listi v ZDA izredno razmaknili.

No, večina teh časopisov je izhajala zelo kratko dobo. Nekateri so izšli le nekajkrat, potem pa prenehali. Do leta 1918 je prenehalo izhajati 24 izseljenskih časopisov, kar je dobra polovica. To pomeni, da je bil že v tem prvem, najzgodnejšem obdobju slovenske emigracije vsak drugi časopis obsojen le na kratko dobo življenja. Med obema vojnama je spet začelo na novo izhajati 35 listov. V enakem obdobju pa je prenehalo izhajati 50 časopisov. Tako je tik pred drugo svetovno vojno nastala današnja situacija v slovenskem izseljenskem časnikarstvu, ki pomeni stagnacijo. Število časopisov se odlej pa do danes ni več bistveno spremenilo. Po vojni je na novo začelo izhajati pet časopisov, prenehalo jih je pa šest. Tako danes v ZDA izhaja še 11 časopisov in sicer Ameriška domovina, Nova doba, New Era, Zarja in Voice of SDZ v Clevelandu; Prosveta, Pionier Bulletin, Voice of Youth, Novi svet, ki izhajajo v Chichagu. Ostali trije časniki so še Fraternal voice iz Denvera, Ameriški Slovenec izhaja v Jollietu ter Ave Maria iz Lemonta.

Tabela 4: Razvoj slovenskih izseljenskih listov

A: začetek izhajanja

B: propadanje listov

A.

Regija	do 1900	1900-18	1918-41	1941-	Skupaj
Vzhodna	4	17	19	2	42
Prijezerska	2	18	12	2	34
Zahodna	2	8	4	1	15
SKUPAJ	8	43	35	5	91

B.	Regija	do 1918	1918-41	1941-67	Skupaj
	Vzhodna	8	26	4	38
	Prijezerska	8	18	2	28
	Zahodna	8	6	0	14
	SKUPAJ	24	50	6	80

Kakor kaže tabela 4 sta vzhodna in prijezerska regija približno enako močno zastopani v časnikarstvu, zaostaja pa zahod ZDA. Na vzhodnem in osrednjem področju časniki tudi dlje časa izhajajo, kakor na zahodu, kjer je manjše število izseljencev in s tem tudi manj naročnikov. Leta 1918 je v ZDA izhajalo 27 slovenskih izseljenskih časopisov, toda od tega le 2 na zahodu, čeprav jih je osem začelo izhajati. To tudi ilustrira zgornjo ugotovitev, da so časopisi na zahodu izhajali izredno kratko dobo. Pred II. svetovno vojno je na področju ZDA izhajalo še 12 časopisov, vendar noben ni izhajal na ameriškem zahodu.

Poseben problem pri slovenskem zamejskem časnikarstvu je jezik. Medtem ko so bili prvi časopisi tiskani izključno v slovenščini, pa danes angleščina vse bolj prodira v slovenske liste. V vseh časopisih so slovenski članki že v manjšini. Tako na primer mladinski list Voice of Youth objavlja le še eno do dve strani v domačem jeziku.

Ti pojavi v slovenskih časnikih so zopet nov primer, kako amerikanizacija prodira med ameriške Slovence. Pojav amerikanizacije mladega rodu je povsem dominantna poteza. Posledice tega dejstva niso majhne: Naše organizacije, podporne enote in društva, prosvetna društva, uredništva in tiskarne, vse sloni na delu naše prve izseljenske generacije. Na tistih izseljencih, ki so se rodili doma, ki so mladost preživel doma. Danes so ti ljudje stari v najboljšem primeru že nad 60 let. Večina pa jih je seveda še več. Najstarejši Slovenec v ZDA je leta 1956 štel 96 let. Rojakov, ki so prišli v glavnem valu izseljevanja

preko "luže" (1890 - 1914), je tako čedalje manj. Naši ameriški časopisi so vse polni osmrtnic. To je znamenje, da naš izseljenski rod izumira. Redčijo se vrste naših političnih, kulturnih, prosvetnih in društvenih delavcev. Izseljenci iz druge in tretje generacije pa se premalo vključujejo v izseljenske organizacije in tako ne zapolnjujejo vrzeli, ki nastaja za umrlimi. Izseljenci iz druge generacije so sicer še Slovenci, toda ta rod je zrastel v Ameriki. To je drug svet. Otroci so hodili v ameriške šole, igrali so se v ameriškem ambientu, danes žive ameriški način življenja. S tem pa se tudi večajo razlike med starši in otroci. Druga generacija je "vzgojena" ameriško, zrastal je po ameriško, najbolje govori angleščino in se kratko malo počuti Amerikanca.

Amerikanizacija je najbolj nagla v najbolj razgibanih industrijskih krajih. Najbolj počasna pa v majhnih naselbinah z velikim številom slovenskih rojakov. Gospodarska razgibanost ustvarja največ mešanja, horizontalne in vertikalne premike rojakov. Tak pojav je tudi pri Nemcih, Francozih, Poljaki, Italijanih itd.

Razlike med prvo in drugo generacijo so vidne tudi pri poklicni strukturi. Izseljenci iz domovine so bili v večini le delavci, rudarji, krošnjari, kmetje. Druga generacija je že mnogo bolj trgovska, kar tudi pospešuje raznarodovanje.

Po Mladineovem adresariju moremo najti Slovence prav v vseh poklicih. V vseh državah delujejo tudi slovenski učitelji in duhovniki.

Uradna statistika ZDA beleži za 1930 (poznejših podatkov nimam) 77.671 Slovencev rojenih izven ZDA. Zato moremo le o tej skupini govoriti o njihovi sestavi: 68,2 % jih je označenih pod rubriko "urban" kar pomeni, da so živeli v mestih. Tvorili so 0,5 % izven ZDA rojenih belcev. Ruralnih rojakov je bilo 7,3 %, 24,5 % pa je bilo nefarmarskega prebivalstva, ki niso živeli v mestih.

Za vse priseljence v ZDA je značilna stanovanjska preobljudenost, ki je povsem logična, saj, ko priseljenec pride v novo domovino, mora začeti iz nič. Zadovjiti se mora z vsakim, še tako bednim stanovanjem. Tako se v veliki meri pri priseljencih v ZDA pojavlja slum. Žal je stanovanjska preobljudenost pri Slovencih največja. Komisija je pri slovenskih izseljencih ugotovila 172 oseb na 100 prostorov. Med priseljenci so najboljši Švedi s 93 oseb na 100 prostorov.

B. SLOV. IZSELJENCI V KANADI

Prve Slovence najdemo v Kanadi že po letu 1910. Glavno izseljevanje pa se je začelo šele po letu 1924, ko so ZDA zaprle vrata priseljen-
cem in je trajalo do 1930, ko je tudi Kanada ustavila doseljevanje. Število ekonomskih priseljencev cenijo zelo različno. V literaturi sem zasledil številke, ki se gibljejo med 4000 pa tja do 40.000. To zadnjo cenitev sem zasledil v Koledarju sv. Mohorja 1969. Sami izseljenci, kakor tudi Lipoglavškova, so pred vojno navajali, da jih je približno 6000. Po drugi svetovni vojni je prišlo v Kanado kakih 3000 političnih emigrantov, poleg tega pa je tudi najnovejša emigracija v Kanado precej močna. Prav zaradi najnovejše emigracije, ki odhaja neorganizirano v Kanado iz domovine kakor tudi iz ostalih evropskih držav, je zelo težko izračunati, koliko Slovencev je trenutno v Kanadi. Mogoče jih je res že 40.000 kot trdi Koledar sv. Mohorja.

Naši rojaki žive raztreseni po vsej državi, kompaktne poselitve ni. Največ Slovencev živi v državi Ontario na kanadski strani prijezerja. Naselbine s slovenskimi rojaki se vrste od Montreala preko Toronta, Hamiltona, Windsora, Sudburyja pa tja do Port Artura na zahodni obali jezera Superior. Slovenci so še v notranjosti v Kirkland Laken in Schumacherju ter Timminsu. Tu živi po podatkih slovenskega izseljenskega koledarja 1955 54 družin, kar je približno 200 rojakov.

V tem okolišu delujejo tudi 4 organizacije: Slovensko-kanadsko podporno društvo, UPZ "Bled", pevsko društvo "Triglav" in Zveza kanadskih Slovencev. UPZ "Bled" je obenem tudi najmočnejše društvo v Kanadi. Šteje 15 podružnic.

V državi Manitoba je le manjša kolonija Slovencev v Winnipagu. V Saskačevanu živita baje le dva Slovenca - farmarja. Več naših rojakov pa prebiva v državi Alberta. Slovenci so tu zaposleni predvsem kot rudarji v tukajšnjih rudnikih. Največ rojakov živi v Edmontonu, kjer je tudi sedež Slovensko-kanadskega društva, ki ima v mestu 110 članov (Rodna gruda 1968). Naši izseljenci živijo še v Caumoreu, Colemenu, Calgaryju, Fernieu itd.

V Britanski Kolumbiji živijo Slovenci predvsem na njenem skrajnem zahodu - ob primorju. V Vancouveru živi 20 družin in 40 samcev. (Slovenski izseljenski koledar 1958). Slovenske kolonije so še v Manaimo, Campbel River, Princeton, Powel Riwer, Kimberley, Cranbroock itd.

Kanadski Slovenci so se v svojem organizacijskem delovanju največ ravnali po vzgledih številčno močnejših in bolj izkušenih rojakov iz ZDA. Tako je od gospodarsko podpornih društev prva pričela ustanavljati v Kanadi svoje podružnice SNPJ, ki je 1935 imela tam 14 društev z 254 člani. Danes ima SNPJ še 9 krožkov v Kanadi in to v Canmoreju, Colemanu (Alberta) ter Nanaimo, Fernie, Vancouveru (Brit. Columbia), poleg tega pa še v Kirkland Laken, West Torontu, Schumacheru (Ontario) in New Waterfordu (Nova Škotska).

Tudi KSKJ ima v Kanadi več odsekov. Tako na primer v Kirkland Lake (25 članov), Toronto (70 članov), Windsor (44 članov). Podrobnejših podatkov nimam. ZSZ iz Denvera ima trenutno le eno podporno društvo v Kanadi v Vancouveru z 22 člani. Ostale slovenske podporne jednote iz ZDA v Kanadi nimajo svojih društev.

Poleg ameriških društev imajo Kanadski Slovenci tudi nekaj "domačih" organizacij. Leta 1940 je bilo v Kirkland Laken VPZ "Bled" (vzajemno podporno društvo), ki je zdaj največja slovenska organizacija v Kanadi. Ima 15 krajevnih odsekov ter 772 članov.

Med vojno je nastalo društvo "Zveza kanadskih Slovencev". Njen pomen je bil v tem, da je prek lista Edinost pravilno poročala o NOB.

Vsa ostala društva, in teh je danes že precej, so nastala šele pred nedavnim. Tako je "Bratstvo in jedinstvo" iz Toronta, ki je nastalo 1961. V Torontu, kjer je najmočnejše društveno življenje kanadskih Slovencev, obstajajo poleg Bratstva in jedinstva še naslednja društva: "Simon Gregorčič", "Večerni zvon", "Slovenien soccer Club", "Slovenien Holiday Gardens".

Nato sledi cela vrsta društev, ki so še zelo mlada: Najstarejše je Slovenien Society iz Vancouvera od leta 1960. Slede Slovensko-kanadsko društvo v Edmondtonu (1963), Jugoslovanski klub "Jadran" iz Port Artura (1965) in "Lipa parke" iz St. Catharinesa (1967).

Značilno za slovenske organizacije v Kanadi je tudi, da mnoga slovenska društva vključujejo v svoje vrste tudi ostale Jugoslovane in obratno, da ostala jugoslovanska društva vključujejo Slovence v svoje organizacije. Mnogo naših rojakov je članov hrvatskih društev, ki so največja in najmočnejša med jugoslovanskimi društvi v Kanadi. "Kanadsko-Jugoslovanski odbor" pa ima tudi po delovanju povsem jugoslovanski karakter. Podružnice delujejo v Niagara Falls, Wellandu, Thoraldu, Oshowe, Prestonu, Londonu, Oakvillu. V Wellandportu deluje še zveza "Jugoslovanskih Kanadčanov".

Priseljevanje Slovencev je množično še sedaj. Rojaki se doseljujejo predvsem posredno iz Nemčije. Vabijo jih organizacije, ki so sovražne Jugoslaviji. Te organizacije so: Presvetega imena Jezusovega, Ženska liga, Stražarji, Mladinska organizacija, Vojska kralja Matjaža. Sedež vseh teh organizacij je v Torontu. Glasilo je "Slovenska država".

Slovensko časnikarstvo v Kanadi je zastopano s tremi listi. Poleg že omenjenih listov Edinost in Slovenska država izhaja v Torontu še verski list "Božja beseda". List Edinost je imel pred združitvijo s hrvatskim časopisom Novosti in Srbskim glasnikom leta 1948 3000 naročnikov. Koliko jih ima danes, ko izhaja pod imenom Jedinost, ni znano. Prav tako ne vem kakšno naklado imata ostala dva časopisa.

Duhovščina je prisotna tudi v Kanadi. Trenutno je osem župnij, število duhovnikov pa ni znano. Slovenske fare so v Montrealu, Winnipegu, Hamiltonu, Lindsdayu, Smithvilleju, Vancouveru in dve v Torontu. Največji pomen duhovščine je pri organizaciji slovenskih šol v novi domovini. Pri obeh farah v Torontu deluje ta tudi dve šoli, kjer je vpisanih 292 učencev. Šole pa so še v Montrealu, Sudburyju, Burlingtonu, Hamiltonu, Winnipegu in Londonu.

C. SLOV. IZSELJENCI V LATINSKI AMERIKI

Slovensko izseljevanje je bilo na ta kontinent, če izvzamemo Argentino, zelo šibko. Pa tudi podatki, ki so mi bili na razpolago, so več kot skopi.

Še v Severni Ameriki živi v Mehiki po podatkih SIM približno 10 Slovencev. Nato pa nisem zasledil do Venezuele prav nobenih podatkov o naših rojakih. Ta edini podatek, ki sem ga dobil, pravi, da Slovenci grade "Slovenski dom" v Caracasu pod vodstvom župnika (Rodna gruda 1968); iz tega lahko sklepamo, da je tamkajšnja slovenska kolonija dokaj močna.

V Equadorju deluje 5 duhovnikov, od tega 3 v Manitobi. Ostalih podatkov o izseljencih nimam, zelo verjetno so ti duhovniki politični emigranti in službujejo v domačem jeziku.

V Braziliji je po podatkih SIM 18000 Jugoslovanov. Večina jih živi v okolici Sao Paola. Število Slovencev ni znano, čeprav imajo svoj

klub "Slovenski dom" v Sao Paolu, ki ima dobre stike s SNPJ. Klub šteje približno 100 članov.

V Urugvaju živi približno 5000 Jugoslovanov. Število rojakov prav tako ni znano. Za vso emigracijo je značilno, da je koncentrirana v okolici Montevidea in da njihovo število naglo upada, ker se izseljenci odseljujejo v Argentino, Brazilijo, Kanado, Avstralijo ali Evropo. Največ se izseljuje politična emigracija, ki hoče biti blizu organiziranemu življenju. Doseljevanja v Urugvaj pa ni, saj se med leti 1966-7 ni v Urugvaj priselil niti en Jugoslovan. Gospodarski položaj naših ljudi je slab. Kljub temu je v Montevideu še okrog 1000 aktivnih ljudi. Ostala emigracija je ali pasivna, ali pa neprijateljska. V Montevideu delujejo tri društva: Jugoslovansko udruženje "Bratstvo", Slovensko-prekmursko društvo in Naša tamburica.

D. SLOVENSKI IZSELJENCI V ARGENTINI

V Argentino se je pričelo slovensko izseljevanje v večjem številu po prvi svetovni vojni. Zlasti jih je bilo mnogo iz Primorske, odkoder so bežali pred zatiranjem fašistične Italije. Priseljeni Slovenci so pač iskali zaposlitev in pri tem niso imeli mnogo izbire. Pri neki kolonizacijski družbi pa je bil prav tedaj zaposlen slovenski inženir Ciril Jekovec, ki je našim rojakom svetoval, naj se naselijo v večjih skupinah na podeželju in naj se oprimejo kmetijstva. Jekovčeva priporočila pa niso našla mnogo posnemovalcev. Tisti, ki so mu sledili, so uspešni. Marsikdo pa je pozneje obžaloval, da ga ni poslušal.

Danes živi v Argentini okoli 30.000 rojakov, poleg tega pa je še 5000 oziroma po drugih podatkih 2000 političnih emigrantov. Medtem ko živi stara emigracija bolj raztresena po različnih naseljih, pač

odvisno od tega, kje je dobila zaposlitev, je pa povojna politična emigracija vsa koncentrirana v Buenos Airesu. Predvsem v predmestjih Ramos Mejia in Lanus, kjer so ustanovili Slovensko vas. Ta skupina je najbolj delovna in najbolj organizirana. V Slovenski vasi imajo osrednjo "Slovensko hišo", kjer je razgibana kulturna dejavnost. Tu deluje gledališče, pevski zbor "Gallus", tu je tudi založniška organizacija, šolski tečaji za mladino. V Buenos Airesu je bila 1966 ustanovljena ukrajinska filozofska fakulteta, kamor je vključen tudi slovenistični oddelek, kjer se predava v slovenščini. Politične organizacije uživajo vso zaščito tamkajšnjih oblasti. Izdajajo vrsto časopisov. Po podatkih SIM imajo celo 18 glasil, od katerih trije časopisi stalno izhajajo: Glas, Meddobje in Knjige Svobodna Slovenija. V "Slovenskem domu" so sedeži raznih organizacij. Najpomembnejši sta Slovenska fantovska zveza, Slovenska dekliška organizacija. Politična emigracija je imela do starejše slovenske emigracije odklonilen odnos, ki pa v zadnjem času polagoma upada in sami emigranti iščejo stike s staroselci ter se vključujejo v njihove organizacije.

Tudi Slovenci, ki so prišli v Argentino pred vojno, so razvili močno dejavnost predvsem na kulturno-prosvetnem področju. Izdajali so vrsto časopisov, organizirali dramske skupine, pevske zборе itd. Večina starih izseljencev je bila progresivno usmerjena, njihova protifašistična dejavnost je zlasti prišla do izraza med drugo svetovno vojno v podpori NOB in po vojni, ko so zahtevali priključitev Primorske Sloveniji. Napredna orientacija in aktivno društveno življenje je bilo pod Peronovim režimom povod za aretacije in deportacije posameznikov. Prišlo je do zapiranja društev in prepovedi tiska. Obenem pa je prišlo še do razkola med levo usmerjenimi staroselci in politično emigracijo. Čeprav so se razmere po padcu Perona nekoliko izboljšale, pa organiziranost in aktivnost našega članstva ni dosegla niti približne stopnje pred Peronom.

Danes je najmočnejše slovensko izseljensko društvo Delavsko kulturno društvo "Ljudski oder" iz Buenos Airesa, ki si je zadalo nalogo, da v nekaj letih obudi društveno življenje. V "Ljudskem odru" tudi zelo streme za tem, da članstvo pomlade, zato širokopotezno vključujejo mlajše generacije. Društvo se resno ukvarja tudi z možnostjo obnovitve slovenskega tiska. Sedaj so Slovenci v Argentini trenutno brez svojega glasila. Edini slovenski izseljenski list "Lipo" so oblaszi z administrativnimi ukrepi leta 1966 ukinile. Odtlej pa le občasno izhaja društveno glasilo "Ljudski oder". Ljudski oder ima celo vrsto odsekov, najbolj delovni sta kulturno-prosvetni skupini Tamburica in Jorgovan. Podružnice Ljudskega odra pa so v Villa Cerino, Cordobi in Rosariu. Leta 1968 pa se je društvu pridružilo še "Bratstvo", ki vključuje pretežno istersko prebivalstvo. V tej združitvi ne vidimo le krepitve Ljudskega odra, ampak tudi koncentracijo progresivnih izseljencev, ki naj bi bili trdna zveza proti emigrantski dejavnosti.

Med ostalimi slovenskimi izseljenskimi društvi v Buenos Airesu je treba omeniti še Argentinsko-slovensko društvo, Zarjo, Sociedad Esloveno de Socorros Mutuos in Gospodarsko podporno društvo "Simbron" iz Villa Devotto - predmestje Buenos Airesa. To zadnje društvo je poleg Ljudskega odra najaktivnejše društvo v Argentini. Prirejajo koncerte in druge prireditve, obenem pa opravlja razne podporne zavarovalne naloge.

Izven Buenos Airesa delujeta še dve organizaciji: Slovensko podporno društvo iz Cordobe in Centro Yugoslavo iz Rosaria.

Vpliv katoliške cerkve na slovenske izseljence je v Argentini prav gotovo najmočnejši. Samo duhovnikov iz Ljubljanske nadškofije je v Argentini 46. Več domačih duhovnikov - iz Slovenije - ni niti v ZDA. Vseh duhovnikov pa je v Argentini gotovo preko 100. Točnih podatkov sicer nimam, toda iz dejstva, da sta v Argentini dve semenišči, ki zapolnjujeta nezasedene fare iz vse zahodne hemisfere, se da sklepati,

da ima ogromno vlogo nad rojaki. Semenišči sta v Adroqueju in v Slovenski vasi. Argentinsko-slovenski emigrantski kler ima tudi posebno hranilno ustanovo "Čebelico", katere center je v Slovenski vasi. Glasilo duhovnikov je "Oznanilo".

Kje žive in kaj delajo naši rojaki - predvsem staroselci? V Buenos Airesu in Avelandi so velike klavnice. Tu je zaposlenih okoli 10.000 naših ljudi. V Rosariu se pečajo s poljedelstvom in vrtnarstvom. V Cordobi so Slovenci zaposleni predvsem v industriji, mnogo pa jih dela tudi v kamnolomih. V Ma del Plati so zidarji, v Rio Negru sadjarji in v Menolosi vinogradniki.

Tudi posamezniki so dosegli lepe uspehe. So trgovci, obrtniki, podjetniki, lastniki gostiln, restavracij in hotelov. V Buenos Airesu je tiskarsko podjetje "Cordobe" last treh slovenskih rojakov. V tej tiskarni tiskajo vse, kar izhaja v jugoslovanskih jezikih v Argentini. Industrialec M Mance, doma izpod Gorjancev, ima eno največjih hidrocentral v Argentini. Trgovska in industrijska družba (Sociedad Anonima comercial e Industrial Yugoslavia) je 1955 začela z obsežno ribarsko-industrijsko proizvodnjo v Petagoniji.

O vsem tem so podrobni opisi v članku A. Škrbca: Gospodarski položaj Slovencev v Argentini, Slovenski izseljenski koledar 1955.

Shajališča Slovencev so bila kakor povsod po svetu najprej gostilne. Nato pa so začeli tudi v Argentini po vzoru ameriških Slovencev graditi krajevne prosvetne domove. Trenutno je po podatkih Koledarja sv. Mohorja 1969 11 slovenskih domov. Največje zbirališče rojakov je Slovenska hiša v Slovenski vasi. Domovi pa so še v Berazategna, Carapocheyu, Costelaru, Ramos Mejia, San Justu, San Martinu, Berilocho, Mendosi, Miramaru in Cordobi.

E. SLOV. IZSELJENCI V AVSTRALIJI

Prvi slovenski izseljenci so prišli na ta daljni kontinent že pred drugo svetovno vojno. Toda do leta 1950 je bilo njihovo število skoraj nepomembno, čeprav se računa, da se je med obema vojnama priselilo približno 1000 Primorcev. Glavni val je bil šele po letu 1945. Tako danes živi po podatkih avstralske statistične službe (1965) 30.572 Jugoslovanov.

Ta povojna emigracija ima povsem druge zahteve, kot pa jih je imela stara ekonomska emigracija. Naj se nekaterih problemov spomnim na primeru Avstralije, ki je poleg Kanade najbolj tipična: Zelo številčna povojna emigracija, ki se je začela kmalu po vojni in je trajala več kot 10 let, je bila ne glede na takratno tretiranje pretežno ekonomska. Pri nas je bila večina teh izselitev povezana z ilegalnimi pobegi preko državne meje. Vzrok pa smo v vseh primerih iskali v izvenekonomskih (avanturizem, begunstvo, mladostna nepremišljenost, kriminal). Končno smo tovrstno izseljevanje ukinili z demokratizacijo našega sistema in z odpiranjem meja.

Čeprav trdimo, da je povojna emigracija pretežno ekonomske narave, pa ne smemo prezreti nekaterih dejstev. Inkriminirana od oblasti doma in odklanjana od stare slovenske emigracije - podobno kot politična - je bila v deželah, kjer se je naselila, podvržena močnemu vplivu klera in politične emigracije.

Večina povojnih emigrantov je po odhodu iz domovine začasno ostajala v evropskih državah, nato pa so odšli največ v Kanado in Avstralijo in le malo se jih je stalno naselilo v Evropi. Obedve prekomorski državi sta bili tako mikavni predvsem zato, ker jim je bila zaradi naglega gospodarskega razvoja zagotovljena zaposlitev in razmeroma visoki zaslužki.

V Avstraliji so se Slovenci naselili predvsem v večjih središčih - Sydney, Melburne, Perth, Adelaide, Geelonge, Werilli.

V eksistenčnem pogledu niso naleteli na posebne težave, kot je to bilo pri starejši ekonomski emigraciji. Zato pa je bila nostalgija, osamljenost v tuji sredini povod za to, da so se kmalu začeli organizirati v slovenskih društvih. V večini društev so začeli gojiti slovenske kulturne tradicije, (petje, dramatika, folklor), kasneje pa so povečali aktivnost zlasti na področju rekreacije in družabnosti. Nekatera večja društva pa so se lotila tudi gradnje domov (Slovensko društvo v Melburneu). Ostala društva pa urejajo moderne rekreacijske "farme" izven mestnih območij z bazeni, kampingi, zabaviščnimi prostori itd. S tem tudi privabljajo nove člane, ker jim zagotavljajo ceneno rekreacijo. Med najbolj konkretne ~~xx~~aktivnosti društev spadajo tudi vsakoletna organiziranja skupinskih obiskov v domovino. Ti obiski so veliki pomena za normalizacijo odnosov med emigracijo in domovino.

Slovenske organizacije v Avstraliji so zelo mlade. Najstarejše slovensko društvo Sydney deluje od 1958. Pred nedavnim so izdali publikacijo "Akcija za dom", obenem pa so začeli zbirati denar za uresničitev zadane si naloge. V okviru kluba delujeta dva tečaja za slovenski jezik. Društvo je za potrebe šole izdalo učbenik "Prvi koraki".

V Melburnu deluje "Slovensko društvo", ki pa že ima svoje prostore in glasilo "Slovenski vestnik". Slovenska društva so še v Geelongu (Planika) in v Werilli (Danica).

Mnogo rojakov pa je včlanjenih tudi v Jugoslovansko-Avstralskem klubu oziroma v njegovih podružnicah: Cabramatta, Lepington, Sydney, Chetswood, Werrienwood, Cairus. Klub ima že od 1959 svoje glasilo "Jugoslovansko-Avstralski list", ki izhaja v srbohrvaščini.

Nekaj 100 Slovencev pa je tudi članov dalmatinskega društva "Jadran" v Perthu.

V Avstraliji bosta v kratkem tudi dve slovenski cerkvi. Prva v Kewu je bila dograjena 1968, drugo pa prav sedaj gradi župnik Valentin v Melburnu. Slovenske maše so še v Pedingtonu (Sydney), poleg tega pa p. Mikula misionari iz kraja v kraj. Duhovščina je imela do 1967 svoj list "Misli", ki je bil naperjen proti Jugoslaviji. Potem pa je po smrti mentorja Ambrožiča prenehal izhajati.

Slovensko društvo iz Sydneya je prav letos sprožilo novo akcijo za združitve vseh slovenskih društev v Avstraliji.

ZAKLJUČEK

To je pregled slovenskih naselbin po svetu, predvsem pa pregled slovenskih organizacij, njihove razprostranjenosti in društvene aktivnosti. Pričujoče delo prikazuje nekdanje in današnje stanje slovenskega časopisja po svetu ter še razprostranjenost in delovanje dušno-pastirskih uradov.

Seveda je ta pregled pomanjkljiv, vendar točnejše slike iz obstoječe literature ni možno dobiti. Poleg tega pa tudi izseljenci sami, niti oblast v dotični državi nimajo o tem podrobnejšega pregleda. Saj Slovenci žive razkropljeni po vsem svetu in pogosto niti drug za drugega ne vedo, čeprav so blizu skupaj. Zato prikazuje ta pregled le površno sliko.

Naša dolžnost je, da si pridobimo čim točnejšo predstavo o naših izseljencih, ne le o tistih, ki so na vidnih pozicijah v krajih, kjer so večja središča, ki so večja z osrednjimi prosvetnimi in gospodarskimi organizacijami, kjer je evidenca nad rojaki lažja. Manjka nam podatkov o tistih rojaki, ki so raztreseni po manjših in prav majhnih krajih, zlasti pa o tistih, ki živijo v samoti sami zase, daleč od slovenskih društev in prosvetnih ognjišč. Poglavitna naša dolžnost je dognati kako je z našimi rojaki, ne samo koliko je njihovo število in kje živijo, kar je bilo vsaj približno mogoče ugotoviti že sedaj, temveč tudi to, kako živijo, v kakšnem poklicu in poslu delajo, kje in kako uspevajo in kakšen je njihov socialni in gospodarski položaj. In drugič je za celotno sliko o strukturi naših izseljencev osnovno važno, kako se razpletajo družabne, rodbinske zveze naših rojakov in njihovih otrok, vnukov ter pravnukov, kako je s stopnjo asimilacije in kakšne so perspektive za bodoče, kar bi se nam ob dovršenih študijah razodelo samo od sebe.

To so temeljni problemi naše nacionalne skrbi za izseljence in njihove probleme. Potrebno je, da osnujemo študijsko središče za proučitev

vsega tega, da zberemo vse potrebno gradivo, ki je zakopano po arhivih doma in po svetu, pa da poiščemo in ohranimo vse spomine, zapiske in pripovedovanja, ki jih je še obilo bodisi doma, bodisi med rojaki v novi domovini. Vse to je treba zbrati v velikem pregledu, v Veliki knjigi našega izseljenstva. To je naša dolžnost, ki jo imamo do sebe doma in do rojakov, raztresenih po tujini. To pa je treba zbrati čimprej, kajti čez nekaj let bo prepozno.

VIRI IN LITERATURA

1. S. Lipoglavšek: Slovensko izseljevanje, Geografski vestnik 1950
2. C.A. Kristan: Gospodarsko izseljevanje slovenskih izseljencev, Ljubljana 1955
3. A. Melik: Amerika in ameriška Slovenija, Ljubljana 19..
4. Ž. Šifrer: Izseljevanje s slovenskega ozemlja, Ljubljana 1962
5. Mladineo: Naši u Americi, Beograd 1929
6. Izseljenski zbornik 1938
7. Koledar sv. Mohorja 1969, Celovec
8. Obvestila SIM, Ljubljana 1968
9. Slovenski izseljenski koledar 1954-1969, Ljubljana
10. Rodna gruda, 1955 - 1969, Ljubljana
11. Koroška kronika 1966 - 1969, Celovec
12. Lokalno časopisje 1966 - 1969 (Dolenjski list, Primorski dnevnik, Glas)
13. Arhiv RTV Ljubljana

PRILOGE:

- 3 karte: 1. Slovenci v Zahodni Evropi
2. Slovenci v ZDA in Kanadi
3. Slovenske izseljenske organizacije v ZDA

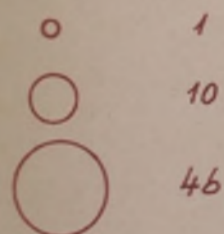
K A Z A L O

	Stran
UVOD	1
RAZPROSTRANJENOST SLOVENSКИH IZSELJENCEV	8
CELINSKO IZSELJEVANJE	
A. SLOV. IZSELJENCI V AVSTRIJI	8
B. SLOV. IZSELJENCI V NEMČIJI	9
C. SLOV. IZSELJENCI V FRANCIJI	11
D. SLOV. IZSELJENCI V BELGIJI IN NIZOZEMSKI	13
E. OSTALI IZSELJENCI V EVROPI	15
F. ZNAČILNOSTI CELINSKEGA IZSELJEVANJA	16
PREKOMORSKO IZSELJEVANJE	
A. SLOV. IZSELJENCI V ZDA	19
1. Geografska razprostranjenost	19
2. Slov. organizacije v ZDA	26
3. Domovi ameriških Slovencev	34
4. Cerkvene organizacije	35
5. Slovensko časnikarstvo	36
B. SLOV. IZSELJENCI V KANADI	40
C. SLOV. IZSELJENCI V LATINSKI AMERIKI	43
D. SLOV. IZSELJENCI V ARGENTINI	44
E. SLOV. IZSELJENCI V AVSTRALIJI	48
ZAKLJUČEK	51
VIRI IN LITERATURA	53

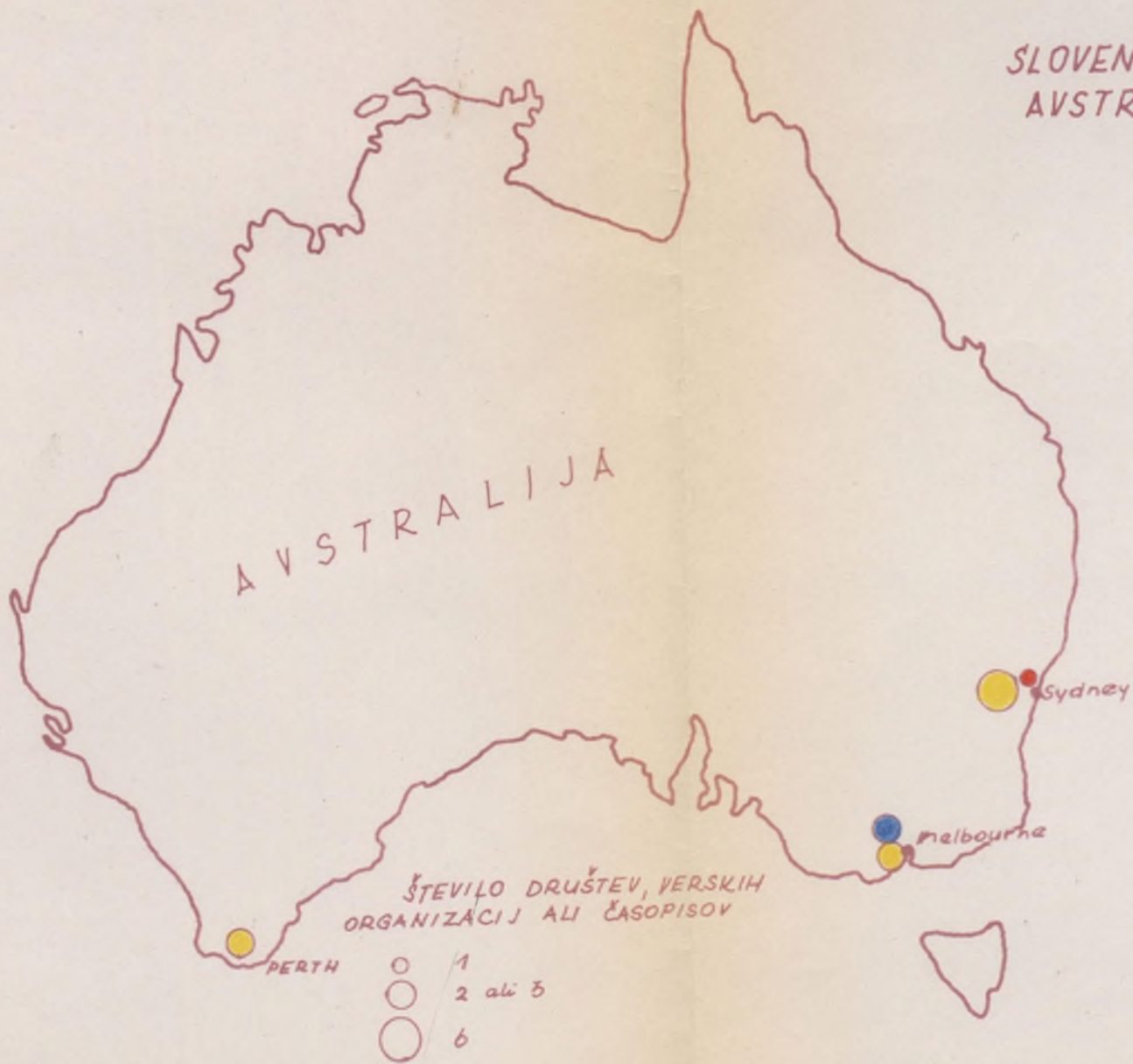
SLOVENC^VI V JUŽNI AMERIKI

ŠTEVILO DRUŠTEV, KLUBOV ALI VERSKIH ORGANIZACIJ

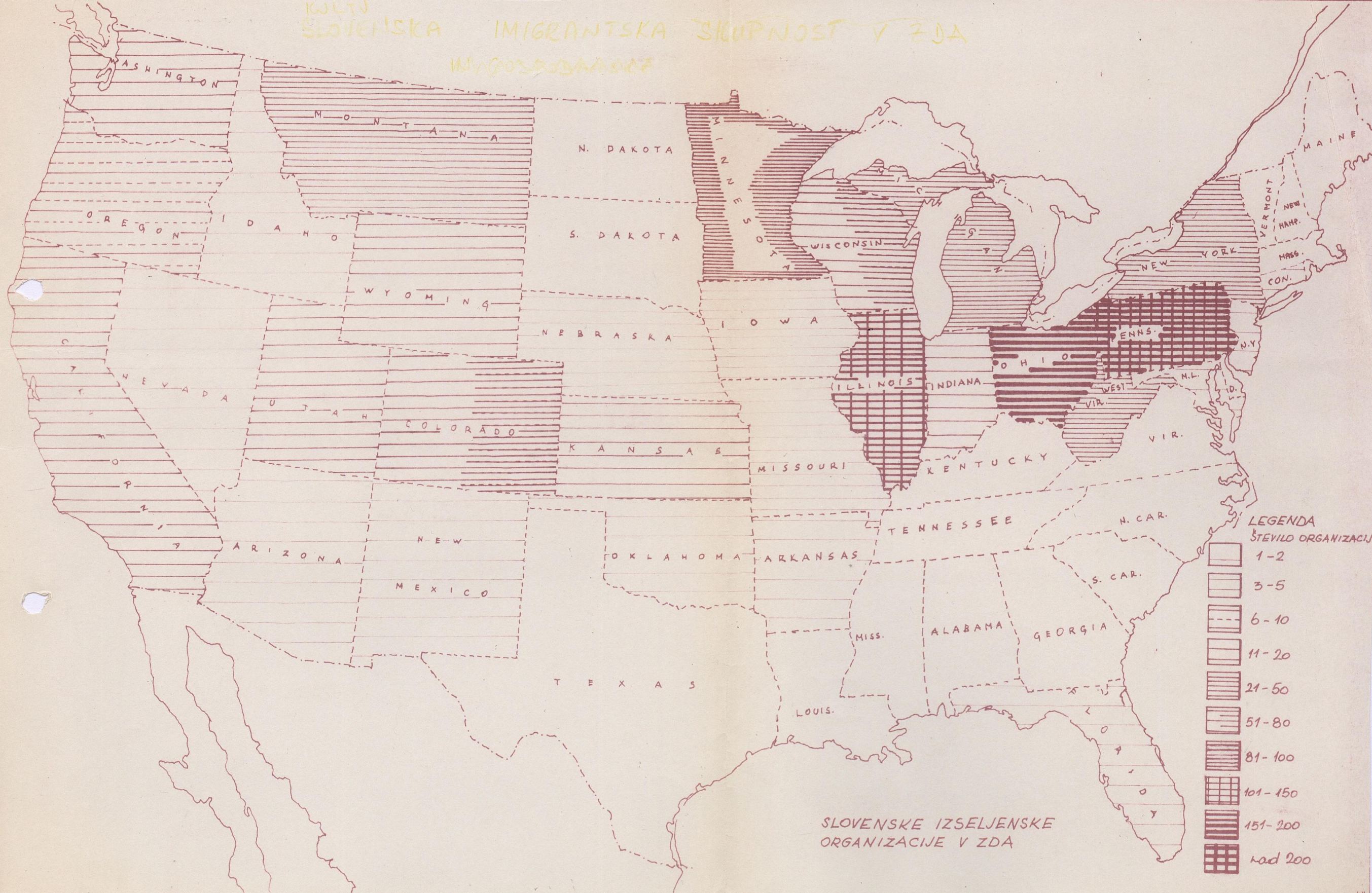

- društva, klubi
- verske organizacije

SLOVENCI V
AVSTRALIJI

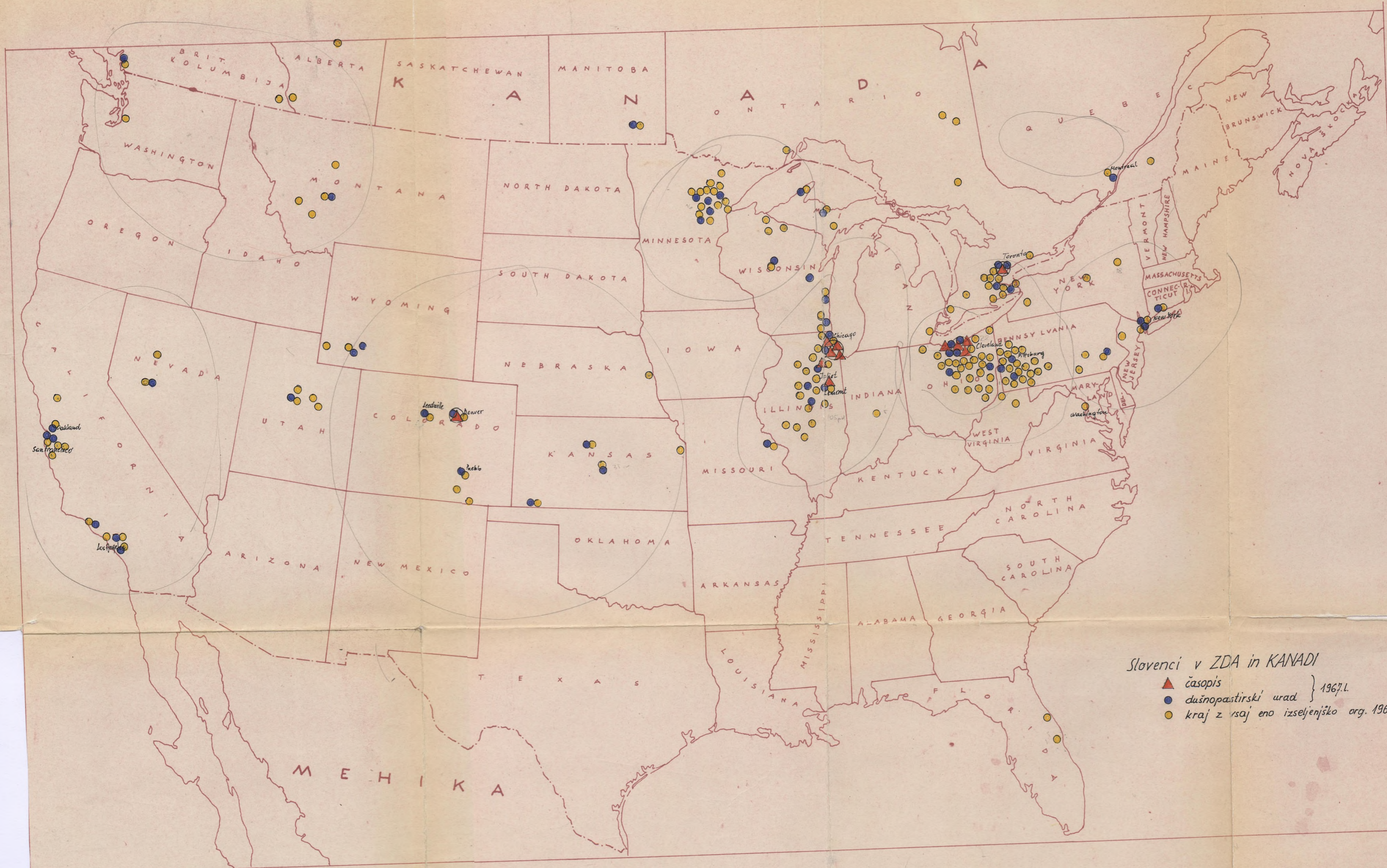
KW
SLOVENSKA IMIGRANTSKA SKUPNOST V ZDA
IN V GOSPODARSTVU

LEGENDA
ŠTEVILO ORGANIZACIJ

[White box]	1-2
[Horizontal lines]	3-5
[Vertical lines]	6-10
[Diagonal lines (top-left to bottom-right)]	11-20
[Diagonal lines (top-right to bottom-left)]	21-50
[Cross-hatch]	51-80
[Dense horizontal lines]	81-100
[Dense vertical lines]	101-150
[Dense diagonal lines (top-left to bottom-right)]	151-200
[Dense cross-hatch]	nad 200

SLOVENSKE IZSELJENSKE ORGANIZACIJE V ZDA

Slovenci v ZDA in KANADI

- ▲ časopis
- dušnopastirski urad } 1967.l.
- kraj z vsaj eno izseljenjsko org. 1968.

SLOVENCİ V EVROPI - izven
meja Jugoslavije

ŠTEVILO DRUŠTEV, VERSKIH ORGANIZACIJ ALI ČASOPISOV

- 1
- 2-5
- 6-10
- 11-20
- 21-30

- društva, klubi
- verske organizacije
- časopis